

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Alfery Jiří

Konflikt v Sýrii (2011- 2013) z mezinárodněprávního pohledu

Diplomová práce

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Konflikt v Sýrii (2011-2013) z mezinárodněprávního pohledu vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Uherském Hradišti dne .....

Jiří Alfery

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval všem, kteří svými radami a podporou přispěli k sepsání této diplomové práce. Zejména bych rád poděkoval JUDr. Pavlu Burešovi, Ph.D., D.E.A., který ke mně byl při vedení práce vždy vstřícný, a jeho rady pro mě byly velmi cenné.

Obsah

Seznam použitých zkratk.....	5
Úvod.....	6
1. Ius ad bellum.....	9
1.1 Právní rámec	10
1.2 Humanitární intervence	12
1.3 Hrozba úderu ze strany západních velmocí	15
1.4 Likvidace chemických zbraní mezinárodním společenstvím v rámci syrského konfliktu	17
1.5 Právo na sebeobranu.....	18
1.6 Protiteroristické údery	23
2. Ius in bello	27
2.1 Definice mírového statusu a konfliktu	30
2.2 Mezinárodní a vnitrostátní konflikt	32
2.2.1 Mezinárodní konflikt	32
2.2.2 Vnitrostátní konflikt.....	33
2.3 Útoky na civilní obyvatelstvo (zejména bombardování) – porušování lidských práv ...	37
2.4 Metody občanské války – zacházení se zajatci.....	42
3 Závěr.....	45
4 Seznam použitých zdrojů.....	47
Abstrakt	51
Abstract	51
Klíčová slova	52
Keywords.....	52

Seznam použitých zkratk

ISIL - Islámský stát v Iráku a Levantě

OSN – Organizace spojených národů

NATO – Severoatlantická aliance

ICTY - Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii

ICTR - Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu

IAF - Izraelské vojenské letectvo

RB OSN - Rada bezpečnosti OSN

Úvod

Tématem této diplomové práce je konflikt v Sýrii (2011-2013) z mezinárodněprávního pohledu. Práce se bude věnovat současnému konfliktu v Sýrii, který se řadí mezi ozbrojené konflikty post-moderní společnosti. Je těžce uchopitelný v tradičních termínech mezinárodního práva a předkládá nám mnohé otázky, na které bychom měli znát odpověď, zejména s ohledem na současnou celosvětovou nestabilitu.

Diplomová práce se z hlediska časového zaměřuje na období let 2011 až 2013. Důvodem zvolení tohoto časového období je snaha zachytit události v této nestabilní oblasti v dostatečné hloubce z pohledu mezinárodního práva a souvislostí s tím spojených, když rok 2011 je rokem, kdy se Sýrie po událostech syrského „arabského“ jara stala vroucím kotlem mnoha bojujících skupin ve velmi kruté a devastující občanské válce, která zasahovala a i dnes zasahuje do nejvyšších pater světové diplomacie a mezinárodní politiky. Vymezení rokem 2013 je zvoleno vzhledem k historicko – faktickému odstupu k dané tématice a ve vztahu k vzniku ISIL (Islámský stát v Iráku a Levantě), který se stal faktorem, jež dodnes výrazně ovlivňuje dění v oblasti. S nástupem této nově vzniklé a dravě se rozvíjející skupiny, které se podařilo zmobilizovat velké množství zdrojů pro svoji expanzi na území Sýrie a Iráku (kde ve velké míře využila sektářského napětí mezi obyvatelstvem a vládnoucí vrstvou ke svému vzestupu) došlo k přesunu hlavních bojů do Iráku. Tím se občanská válka v Sýrii dostala z pohledu světového vnímání na druhou kolej ke konci roku 2013, jelikož většinu aktivit této organizace se přesunula do Iráku. Těžiště bojů se dodnes často změnilo i na základě dalších faktorů (intervence Ruské federace v Sýrii na podporu režimu, postup Iráckých jednotek při osvobození ztraceného území,...). Musíme si ale uvědomit, že kdyby nenastal rozpad státní moci v Sýrii a následná občanská válka v podstatě všech proti všem, ISIL by se nikdy nestal hrozbou celému blízkovýchodnímu regionu, jakou je bezpochyby dnes. Jejich hlavní sídlo je situováno do města Rakka, které se nachází ve střední Sýrii a odtud vychází i její síla k další územní expanzi. Můžeme tedy říct, že konflikt v Sýrii se stal s následným konfliktem Iráku spojenou nádobou, který nelze vyřešit bez toho, aby se tyto nádoby vypustily, jinak bude jedna nádoba čerpat z druhé.

Cílem této práce je analyzovat ozbrojený konflikt v Sýrii z pohledu mezinárodního práva. Zejména tedy odpovědět na otázky: Zda je konflikt v Sýrii charakterizován jako

mezinárodní a případně odkdy ho tak můžeme chápat? Jaká je / by měla být role mezinárodního společenství při uplatňování mezinárodního práva s jeho nástroji k nastolení mezinárodního míru v takto rozsáhlých konfliktech, které ohrožují stabilitu, již tak málo stabilních oblastí jako je oblast blízkovýchodní? Jakou ochranu a v jaké intenzitě poskytuje mezinárodní právo obětem konfliktu ne / mající charakter mezinárodního ozbrojeného konfliktu? Jedná se velmi komplexní konflikt se zásahy dalších států jak proti samotným mezinárodním suverénům, tak i proti teroristickým organizacím. Samotné použití chemických zbraní ve velkém měřítku je závažným porušením nejtěžejnějších práv válečného konfliktu a neexistence bezprostředního úderu garantů stávajícího světového pořádku je otázkou hodnou k zpracování.

V diplomové práci se pokusím odpovědět na některé problematické mezinárodněprávní aspekty související s tímto konfliktem. Jedná se o právní analýzu komplexní situace (která navíc ještě neskončila), tedy posouzení jednotlivých prvků situace z pohledu mezinárodního práva, nikoliv o pouhé představení teoretických konceptů. Téma je dále obtížné ke zpracování z důvodu nízkého počtu faktických informací, proto v některých pasážích převažuje deskriptivnost událostí nad samotnou analýzou. Samotná práce je členěna do dvou hlavních celků, které se dále větví na příslušné podkapitoly. První kapitola se bude týkat *ius ad bellum* a následné analýzy konkrétních případů, které se vztahují k tomuto pojmu v daném konfliktu. Zejména se bude jednat o vytyčení právního rámce k *ius ad bellum*, možnosti humanitární intervence, hrozby úderu ze strany západních velmocí, samostatnou otázkou použití chemických zbraní a režim jejich likvidace v rámci mezinárodního společenství, práva na sebeobranu při sestřelení tureckého letounu jako členského státu NATO a protiteroristickému boji Izraele na území jiného státu, tj. Sýrie. Druhá kapitola se bude zabývat konkretizací *ius in bello* v rámci syrského konfliktu, definicí mírového statusu a konfliktu, rozdělením konfliktů na mezinárodní a vnitrostátní, útokům na civilní obyvatelstvo a zacházením s válečnými zajatci během vnitrostátních střetů. S tím úzce souvisí možnost trestání válečných zločinů z hlediska mezinárodního práva před mezinárodním soudem.

Při tvorbě této diplomové práce budu čerpat z veřejně dostupných informací vztahujících se k tomuto tématu. Knižní literatura může být brána v potaz jen v rámci teoretické stránky tématu. Je to stále živý a dynamický konflikt a není zde tolik potřebný časový odstup pro interpretaci faktů s dostatečnou korektností k potřebám kvalitní knižní publikace. Celkové množství zdrojů je omezené relativní časovou blízkostí, úzkou specialitou tématu s tím, že zdroje se soustředí spíše na základní popis událostí, než na právní analýzu.

Samotné srovnání probíraných událostí s mezinárodními platnými smlouvami a jejich interpretace bude tvořit podstatnou část k zpracování dané tematiky.

1. Ius ad bellum

Válka jako prostředek řešení mezinárodních sporů byla legitimním nástrojem (právo na válku) do začátku 20. století, kdy po prvních snahách na haagských mírových konferencích v letech 1899 a 1907 ve smyslu omezení volného užití síly v mezinárodních vztazích a pak zejména na základě zkušeností z 1. světové války (nejprve na bilaterární úrovni, následně Briand-Kellogovým paktem i v multilaterální rovině) došlo k posunu ve vnímání tohoto institutu. Po druhé světové válce s novým uspořádáním světového pořádku s vůdčí úlohou OSN a zejména RB OSN¹ došlo k dalšímu posunu ve vztahu k užití síly a schvalování jeho použití. V dnešní době se používá spíše termín *ius contra bellum* (právo proti válce), který lépe odpovídá realitě, kdy jde o co nejširší zákaz / omezení použití síly či hrozby silou ve vztazích mezi státy.

V první podkapitole - právní rámec se budeme zabývat právními normami upravujícími *ius ad bellum* jako teoretického základu nutného k analýze samotného konfliktu v Sýrii. V druhé podkapitole je řešena pojem humanitární intervence a jeho použití v posledních dekádách na poli mezinárodního práva. Možnost intervence ze strany západních států je rozebírána ve třetí podkapitole. Je nutno tuto otázku řešit ve vztahu k použití chemických zbraní v rámci konfliktu. Použití chemických zbraní bylo do tohoto okamžiku bráno jako zapovězené s jasně deklarovanou možností ozbrojené intervence ze strany západního světa, který měl zabránit opakování takového útoku. S tím souvisí likvidace syrských zásob chemických zbraní, popsána ve čtvrté podkapitole. Pátá podkapitola řeší možnost sebeobrany v rámci mezinárodního práva ve vztahu k sestřelení tureckého stroje nad syrským územím. Šestá podkapitola se zabývá Izraelskými útoky na území Sýrie, jež byly obhajovány bojem proti teroristické organizaci Hizballáh, jakožto spojence úzce spolupracující ho se syrskou centrální vládou. Toto rozdělení na podkapitoly má usnadnit orientaci v tématu *ius ad bellum* ve vztahu k jednotlivým faktickým skutečnostem, jež během konfliktu nastaly.

---

¹ orgán Organizace spojených národů odpovědný za zajištění světového míru, mezinárodní bezpečnosti a řešení konfliktů

1.1 Právní rámec

Od poloviny 19. století mezinárodní společenství reagovalo na nutnost omezení útočných válek², které byly do tohoto období faktickým pokračováním politiky v případě neschopnosti najít mírové řešení sporů mezi státy, nebo neochoty tohoto kompromisu dosáhnout. Po událostech první světové války bylo jasné vyloučení války jako prostředku k řešení mezinárodních sporů zakotveno v Briand – Kelloggově paktu z roku 1928³. Hlavní novum v rámci paktu je článek 1 „*Vysoké smluvní stany slavnostně prohlašují jménem svých národů, že odsuzují válku jako prostředek k řešení mezinárodních sporů a zříkají se jí jako prostředku státní politiky ve svých vzájemných vztazích.*“⁴ Samotný pakt je mezinárodní smlouvou, která neměla sílu ustanovení v ní obsažená prosadit. Stala se ale jedním z podkladů pro trestání válečných zločinů po druhé světové válce. K zabránění dalším válečným konfliktům mezi státy a jejich mírovému řešení byla po 2. světové válce založena Organizace spojených národů⁵. Úprava Charty a OSN vychází z kogentního charakteru zákazu použití síly, který se konstituoval před a v průběhu 2. světové války. Jedná se zejména o článek 2 odst. 3 a 4, které můžeme zařadit jak mezi obyčejové právo tak i jako *ius cogens*. V odst. 3 je podchyceno mírové řešení mezinárodních sporů bez ohrožení míru „*Všichni členové řeší své mezinárodní spory pokojnými prostředky tak, aby ani mezinárodní mír a bezpečnost, ani spravedlnost nebyly ohrožovány.*“⁶ Odst. 4 zachycuje zásadu nepoužití síly „*Všichni členové se vystríhají ve svých mezinárodních stycích hrozby silou nebo použití síly jak proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoli státu, tak jakýmkoli jiným způsobem neslučitelným s cíli Organizace spojených národů.*“⁷ Je jasné, že ideálním stavem na poli mezinárodní bezpečnosti je absence jakéhokoliv konfliktu. Tohoto stavu je těžké dosáhnout, proto musí být i v Chartě OSN nastaven mechanismus pro řešení mezinárodních konfliktů a hledání společného řešení v případě jeho vypuknutí. Každý stát má právo na sebeobranu, je to jeho přirozené právo. V Chartě OSN je právo na sebeobranu jasně a nezpochybnitelně zakotveno v článku 51 „*Žádné ustanovení této Charty neomezuje, v případě ozbrojeného útoku na některého člena Organizace spojených národů, přirozené právo na individuální nebo kolektivní sebeobranu, dokud Rada bezpečnosti neučiní opatření k udržení*

² zejména výstupy z Haagské konferencí v letech 1899 a 1907

³ Mezi prvními smluvními patnácti státy byla i ČSR, do roku 1938 se připojilo celkem 62 států.

⁴ zákon č. 126/1929 Sb.[online]. ftp.aspi.cz, [cit. 15. června 2016]. Dostupné na <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1929/046-1929.pdf>.

⁵ Ve spojitosti s *ius cogens* jako institutu k ochraně zásadních hodnot sdílených celým mezinárodním společenstvím. K *ius cogens* patří zákaz válečné agrese, genocidy, pirátství, otrokářství a mučení.

⁶ Čl. 2 odst. 3 Charty Organizace spojených národů.

⁷ Čl. 2 odst. 4 Charty Organizace spojených národů.

mezinárodního míru a bezpečnosti. Opatření učiněná členy při výkonu tohoto práva sebeobrany oznámí se ihned Radě bezpečnosti; nedotýkají se nikterak pravomoci a odpovědnosti Rady bezpečnosti, pokud jde o to, aby kdykoli podle této Charty podnikla takovou akci, jakou považuje za nutnou k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti.“ Tato sebeobrana není rozlišena v rámci kategorizace na individuální nebo kolektivní na základě spojeneckých svazků mezi státy. Oproti Společnosti národů je do Charty vtělen článek 42, kde jsou stanoveny podmínky, za kterých je možné nasadit společné síly ke kolektivní akci proti rušiteli míru kdekoliv na světě, v případě jeho agrese vůči jinému státu „Má-li Rada bezpečnosti za to, že by opatření podle článku 41 nedostačovala anebo že se ukázala nedostatečnými, může podniknout takové akce leteckými, námořními nebo pozemními silami, jaké považuje za nutné k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti. Takové akce mohou zahrnovat demonstrace, blokádu a jiné operace leteckými, námořními nebo pozemními silami členů Organizace spojených národů.“ Tyto zásady se aplikují jen na mezinárodní úrovni, nezasahují do vnitrostátní suverenity států. Na státech samotných leží povinnost udržovat minimální standart veřejného pořádku ve vlastní zemi tj. potlačení povstání na jejich území a jiné boje s neorganizovaným nepřítelem, za předpokladu dodržení dalších mezinárodních závazků, jejichž základem je společný článek 3 čtyř Ženevských úmluv (1949). Jiný výklad by byl závažným průlomem do samotné suverenity státu. Je ale potřeba zmínit, že vnímání článku 39 „Rada bezpečnosti určí, zda došlo k ohrožení míru, porušení míru nebo útočnému činu, a doporučí nebo rozhodne, jaká opatření budou učiněna podle článku 41 a 42, aby byl udržen nebo obnoven mezinárodní mír a bezpečnost.“⁸ se od konce studené války změnilo v souvislosti s výkladem pojmu ohrožení míru. Rada bezpečnosti začala využívat kombinaci článků 39 a 42 i v případě vnitrostátních konfliktů díky posunu ve vnímání porušování humanitárního práva v těchto konfliktech. Samotné pravomoci zasahujících jednotek během této kolektivní akce jsou dány v rámci, který zaručuje co nejrychlejší zastavení násilí spojeného s porušováním norem mezinárodního humanitárního práva a mezinárodního práva lidských práv. Je možno konstatovat, že tento způsob akce po schválení Radou bezpečnosti OSN funguje v rámci donucení daného problému velmi účinně, je dokonce možno říci, že se jedná o nejúčinnější nástroj mezinárodního společenství v případě nasazení vojenských jednotek. Použití tohoto institutu kolektivní akce dosáhlo v některých případech velmi dobrých výsledů. Jednalo se

---

⁸ Charta Organizace spojených národů a Statut mezinárodního soudního dvora [online]. osn.cz, [cit. 8. října 2015]. Dostupné na <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>.

zejména o konflikty spojené s rozpadem Jugoslávie a občanskou válkou ve Rwandě.⁹ Samotné články 42 a 51 byly specifikovány s danými výjimkami pro aplikaci při vydání Deklarace zásad mezinárodního práva upravujících přátelské vztahy a spolupráci mezi všemi státy v souladu s Chartou OSN v roce 1970.¹⁰ V případě rozlišování *ius ad bellum* / *ius contra bellum* vůči *ius in bello* dochází k postupnému stírání rozdílů, zvláště v poslední době. V roce 1996 Mezinárodní soudní dvůr OSN v případě posudku o Legalitě hrozby a použití jaderných nejprve prohlásil „že hrozba či použití jaderných zbraní by obecně byly v rozporu s principy mezinárodního práva vztahujícími se na ozbrojené konflikty a především s principy a pravidly humanitárního práva“. Oproti tomu ale následně pokračoval „nelze definitivně říct, zda by byly dovolené či nedovolené v krajních případech legitimní sebeobrany, pokud by bylo ohroženo přežití státu“. Z tohoto by se dalo interpretovat, že v některých ojedinělých případech je možné *ius ad bellum* povýšit *ius in bello* při otázce použití jaderných zbraní. Jedná se ale jen o ojedinělý názor, kdy se jedná o možnost nasazení jaderných zbraní v případě sebeobrany a ohrožení existence napadeného státu. Sám Mezinárodní soudní dvůr nebyl v tomto posudku schopen vymezit podmínky aplikace.¹¹ Reálná aplikace takového pohledu na věc by měla negativní dopad na zajištění ochrany obětí konfliktů.¹²

1.2 Humanitární intervence

Otázka a celkově vymezení pojmu humanitární intervence je z politického hlediska velmi diskutabilní a je nutno k němu takto přistupovat. Narušení suverenity státu je ožehavou otázkou nejen z hlediska práva, ale jak jsem již uvedl výše, zejména otázkou, která má značný politický dopad. Samotný pojem humanitární intervence můžeme ukotvit „jednostranné použití ozbrojené síly státem, skupinou států nebo mezinárodní organizací na území jiného státu, k němuž dochází bez souhlasu vlády daného státu a bez svolení Rady bezpečnosti OSN a jehož cílem je ukončit vážné a rozsáhlé porušování základních práv obyvatel daného státu“.¹³ Musí se tedy jednat o tak zásadní porušování základních lidských práv, že to opravňuje cizí

---

⁹ BÍLKOVÁ, Veronika. *Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu*. Praha: Eva Rozkotalová – IFEC, 2007, str. 246.

¹⁰ 2625 (XXV). *Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations* [online]. un-documents.net, [cit. 6. října 2015]. Dostupné na <http://www.un-documents.net/a25r2625.htm>.

¹¹ *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons* [online]. icj-cij.org, [cit. 7. října 2015]. Dostupné na <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=4&k=e1&p3=4&case=95>.

¹² BÍLKOVÁ, Veronika. *Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu*. Praha: Eva Rozkotalová – IFEC, 2007, str. 19-21.

¹³ BÍLKOVÁ, Veronika. *Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu*. Praha: Eva Rozkotalová – IFEC, 2007, str. 247.

stát nasadit svoje ozbrojené síly bez souhlasu OSN k potlačení tohoto stavu a návratu ke stavu, kdy nedochází k porušování základních lidských práv.¹⁴ Tento institut byl používán zejména ve vztahu k diktátorským režimům. V dnešní době pozorujeme jeho využití ve vnitrostátních konfliktech. Je to dáno mezinárodní situací, kdy ubývá mezistátních konfliktů a je zde nárůst konfliktů, které mají převážně vnitrostátní charakter. Nástup této změny můžeme pozorovat od konce studené války ve spojení s následnou polarizací světa. Nejznámější a nejkontroverznější ve vztahu k pojmu humanitární intervence je intervence NATO v Jugoslávii v roce 1999. Základním problémem je skutečnost, že po druhé světové válce byl jako hlavní prvek mezinárodních vztahů zvolen pojem neintervence, což je v hlubokém rozporu s intervencí bez schválení Radou bezpečnosti OSN, tedy i s myšlenkou humanitární intervence. OSN i Rada bezpečnosti se skládají ze států, které většinou nemají společný pohled na danou problematiku a často se i diametrálně rozcházejí v řešeních daných konfliktů. Můžeme tak konstatovat, že na mezinárodní scéně se tvořil nový systém obyčejového práva ve vztahu k humanitární intervenci. Jak jsme již na začátku uvedli, otázka použití humanitární intervence je otázkou zejména politickou a až následně právní, kdy její zakotvení v mezinárodním právu můžeme podchytit v rámci obyčejje, ale ne v rámci mezinárodních smluv. Je to možnost, není to povinnost, záleží na geopolitické ochotě jednotlivých potencionálních interventů reálně vložit svůj politický kapitál a vojenské síly do tak ošemetného konfliktu, jako jsou vnitřní konflikty. Z tohoto důvodu je jasné, že rozlišovací kritérium pro zásah v kontrastu s tím, kdy zásah není proveden, není nijak pevně stanoveno, takže ochrana lidských práv obětí konfliktů není vždy stejná. Je to logické z pohledu mezinárodních vazeb mezi státy, ale z hlediska ochrany lidských práv to není přijatelný stav. Toto je téma, které by se mělo v mezinárodním právu výrazněji prosadit a mezinárodní společenství by mělo najít formuli jednání, která na základě intenzity porušování lidských práv během vnitřních konfliktů nasadí odpovídající donucující prostředky k zastavení tohoto bezpráví.¹⁵

Pojem humanitární intervence byl nahrazen odpovědností za ochranu (Responsibility to Protect, R2P), který v roce 2001 navrhla expertní Mezinárodní komise pro intervenci a

---

¹⁴ Např. vojenská invaze Vietnamu do sousední Kambodži k potlačení režimu Rudých khmerů v roce 1979, kdy tato diktatura měla na svědomí za tři roky své vlády 1,7-3 mil. obětí mezi kambodžskými občany. Jako historického předchůdce můžeme považovat tzv. systém kapitulací jako ochranu evropských občanů v koloniální době před 1. světovou válkou (Boxerská revoluce).

¹⁵ BÍLKOVÁ, Veronika. *Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu*. Praha: Eva Rozkotlová – IFEC, 2007, str. 248.

státní suverenitu zřízená Kanadou. V roce 2005 byl koncept během Světového summitu OSN podpořen všemi státy světa. Dnes je už koncept R2P obecně přijímán a tvoří standardní součást agendy orgánů OSN, zejména Rady bezpečnosti a Valného shromáždění.¹⁶ Tento koncept je založen na odpovědnosti státu chránit své obyvatelstvo před genocidou, válečnými zločiny, etnickými čistkami a zločiny proti lidskosti.¹⁷ Mezinárodní společenství by mělo primárně pomáhat státům v naplnění této ochrany, je tu princip prevence, tedy předcházení závažných zločinů. V případě že stát není schopen zajistit ochranu svého obyvatelstva, protože nemůže nebo nechce je mezinárodní společenství oprávněno v souladu s Chartou OSN učinit taková opatření, aby byla sjednána náprava. Primární je mírové řešení (politické řešení situace, sankce ekonomického rázu, řešení před Mezinárodním trestním soudem). Až jako poslední možnost je vojenský mandát Rady bezpečnosti OSN. Tento koncept byl již několikrát použit (např. v Keni v letech 2007/2008 – bez použití vojenských sil).¹⁸ Oblastně i časově blízkým tématu práce je využití konceptu R2P během konfliktu v Libyi v roce 2011¹⁹, kdy došlo k použití 3. pilíře konceptu²⁰. S vydáním rezoluce 1973²¹ (cílem bylo poskytnutí ochrany civilního obyvatelstva ohroženého násilím), jež povolila NATO a dalším státům zásah v této oblasti, došlo ze strany Ruska, Číny a několika států Blízkého východu, k zpochybnění naplnění mandátu rezoluce 1973 ve smyslu reálného zapojení se do bojů a pomoci povstaleckých sil ve svržení režimu. Tento následný kritický pohled ze strany dvou

---

¹⁶ *INFORMAČNÍ MATERIÁL O POJMU A OBSAHU KONCEPCE ODPOVĚDNOSTI ZA OCHRANU* [online]. cervenykriz.eu, březen 2014 [cit. 18. června 2016]. Dostupné na http://www.cervenykriz.eu/cz/nsmph_r2p/R2P.pdf.

¹⁷ Je založen na třech pilířích. 1. pilíř – Jednotlivé státy mají hlavní odpovědnost za ochranu vlastních obyvatel před genocidou, válečnými zločiny, etnickými čistkami a zločiny proti lidskosti. 2. pilíř – Pomoc mezinárodního společenství státům při budování kapacit pro ochranu svého obyvatelstva před genocidou, válečnými zločiny, etnickými čistkami a zločiny proti lidskosti. 3. pilíř – Včasná a rozhodné zakročení mezinárodního společenství, v souladu s Chartou OSN, které má předejít a zabránit genocidě, válečným zločinům, etnickým čistkám a zločinům proti lidskosti.

¹⁸ *Odpovědnost chránit* [online]. mzv.cz, 3. května 2010 [cit. 20. června 2016]. Dostupné na http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/osn/osn_tematicky/index_3.html.

¹⁹ Na základě rezoluce 1970 bylo zahájeno trestní stíhání pachatelů závažných zločinů vůči obyvatelstvu této země během událostí arabského jara. Po smrti Kaddáfího bylo jeho stíhání zastaveno, ale dál běží proces s jeho rodinnými příslušníky.

²⁰ V únoru 2011 začaly v Libyi protesty proti režimu plukovníka Muamara Kaddáfího, který v zemi bohaté na ropu a jiné suroviny vládl tvrdou rukou již od roku 1969. Protesty tvořily součást tzv. arabského jara, během něhož došlo v první půli roku 2011 k pádu několika autoritativních režimů v severní Africe. V Libyi bylo ovšem předání moci provázáno krvavou občanskou válkou mezi stoupenci Kaddáfího a jeho odpůrci sdruženými do různých povstaleckých skupin. Konflikt si vyžádal tisíce obětí, převážně z řad civilního obyvatelstva. Právě dopady na civilisty se staly příčinou toho, že na události v Libyi začalo být pohlíženo optikou odpovědnosti za ochranu.

²¹ *Resolution 1973 (2011)* [online]. securitycouncilreport.org, 14. března 2011 [cit. 18. června 2016]. Dostupné na [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973\(2011\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973(2011)).

stálých členů RB OSN, měl výrazný dopad na nepoužití tohoto relativně nového konceptu v syrském konfliktu.²²

1.3 Hrozba úderu ze strany západních velmocí

Konflikt v Sýrii se svojí brutalitou, počtem lidských obětí, uprchlíků a celkovou destabilizací regionu řadí mezi jeden z nejhroživějších vnitrostátních konfliktů moderních dějin po konci studené války. Mezinárodní zásah ze strany západních velmocí se začal skloňovat v souvislosti s použitím chemickým zbraní²³ v oblasti Ghúta na předměstí Damašku 21. srpna 2013. Počty obětí se lišily podle zdrojů NATO (cca 1400 – 1700 mrtvých a 6000 dalších zasažených) a podle organizace Lékařů bez hranic (cca 355 mrtvých a neupřesněný počet zasažených).²⁴ Na místě byly shromážděny nepopiratelné důkazy chemického útoku²⁵, ač ve zprávě inspektorů OSN není explicitně řečeno, kdo za útokem stojí.²⁶ Administrativa Baracka Obamy se svými spojenci po prvních zjištěních o proběhnutém útoku připravovala rezoluci (předkladatelem měla být Velká Británie) na půdě Rady bezpečnosti OSN, která měla odsoudit použití chemických zbraní a připravit vojenský záměr k zabránění dalším útokům. Jasně deklarovaný odpor ze strany stálých členů Rady (Ruska a Číny), které předem oznámili svoje veto, měl za následek, že tato rezoluce nebyla předložena. Samotný návrh rezoluce se nepodařilo prosadit ani v rámci parlamentu Velké Británie (ač velmi těsně). Už před odmítnutím na vnitrostátní politické sféře byl zvažován omezený úder, který by ve formě humanitární intervence mimo formu zásahu danou Radou bezpečnosti omezil, popř. zcela zničil schopnost Asadova²⁷ režimu používat chemické zbraně v probíhajícím vnitrostátním

²² RB nedala podnět ani k Mezinárodnímu trestnímu soudu.

²³ Při útoku bylo použito 350 litrů sarinu podle zjištění inspektorů OSN.

²⁴ *Kerry: Chemický útok má 1429 obětí a útočil syrský režim* [online]. natoaktual.cz, 30. srpna 2013 [cit. 14. října 2015]. Dostupné na http://www.natoaktual.cz/usa-zverejnily-dukazy-o-chemickem-utoku-v-syrii-fty-na-zpravvy.aspx?c=A130830_221616_na_zpravvy_m00.

²⁵ Útok byl proveden formou dělostřeleckého a raketového útoku na pozice ovládané protivládními bojovníky. Asadův režim měl prostředky a to jak technické tak i dostatečné zásoby nervového plynu pro použití proti opozičním skupinám. V den útoku byl vydán prorežimním vojákům rozkaz pro nasazené plynových masek. A v neposlední řadě bylo místo chemického útoku v následujících 24 hodinách podrobeno intenzivnímu ostřelování konvenčními zbraněmi, které čtyřikrát přesahovalo obvyklou aktivitu režimních ozbrojených složek, zřejmě za účelem znemožnění shromáždění důkazů o použití chemických zbraní. Lze se tedy na základě výše zmíněných faktů domnívat, že šlo skutečně o útok vládních jednotek pomocí chemických zbraní.

²⁶ *United Nations Mission to Investigate Allegations of the Use of Chemical Weapons in the Syrian Arab Republic Report on the Alleged Use of Chemical Weapons in the Ghouta Area of Damascus on 21 August 2013* [online]. un.org, 16. září 2013 [cit. 15. října 2015]. Dostupné na http://www.un.org/disarmament/content/slideshow/Secretary_General_Report_of_CW_Investigation.pdf.

²⁷ Bašár Háfiz al-Asad (* 11. září 1965 ad-Darbasija; arabsky Baššār Ḥāfīz al-Asad), je od roku 2000 prezidentem Sýrie., jako nástupce svého otce, Háfiza al-Asada. Je druhorozeným synem, původně studoval oční lékařství, ale po smrti svého staršího bratra Basila se začal připravovat na převzetí moci po svém otci.

konfliktu.²⁸ V následujícím kole diplomatických jednání, byl ze strany Ruské federace vznesen návrh na likvidaci syrských vojenských zbraní a dalších komponentů nutných k jejich výrobě za mezinárodní kontroly.²⁹ Tento požadavek byl nakonec akceptován jak Asadovým režimem, tak i státy které prosazovaly vojenské řešení omezeným úderem byt' bez mandátu OSN. Na základě tohoto jednání byla vydána rezoluce, která poprvé v rámci syrského konfliktu mohla reálně zasáhnout do jeho průběhu ve smyslu ochrany lidských práv. V rezoluci ze dne 21. září 2013 je konstatováno použití chemických zbraní při útoku v Ghúta a jeho odsouzení. Asadův režim je nucen pod mezinárodní patronací zlikvidovat svůj chemický program zbraní a vyvarovat se jeho použití do jeho konečné likvidace. Na druhou stranu v rezoluci není zakotvena žádná sankce ve smyslu trestu za její porušení. Pro vojenské řešení by bylo potřeba prosadit novou rezoluci podle článku VII. Charty OSN (možnou sankcí je i vojenský úder).³⁰

Humanitární intervence je institutem, který v případě chemického útoku v Ghúta, nebyl použit zejména z geopolitických důvodů. USA³¹ a její západní spojenci po zkušenostech z Iráku a Afganistánu došli k závěru, že další intervence není na pořadu dne a přistoupili na diplomatické jednání navržené a zprostředkované ze strany Ruské federace s Asadovým režimem, který se zavázal a dodržel podmínky dané v rezoluci OSN o vydání zbraní hromadného ničení chemického původu k mezinárodní likvidaci. Bašár Asad dne 12. září 2013 podepsal smlouvu o přistoupení k Úmluvě o zákazu vývoje, výroby, skladování a použití chemických zbraní a jejich zničení. Tím dal najevo snahu svého režimu o řešení této otázky a podrobení se zákazu používání chemických zbraní na základě smluvního mezinárodního režimu.³² Zejména šlo o odvrácení dalšího útoku na režim, který by mohl vést ke konečnému pádu Asadovy centrální moci. Můžeme konstatovat, že humanitární úder by byl v případě syrského konfliktu chybou, která by dále znesnadnila řešení konfliktu, který

---

²⁸ Jednalo by se o omezené nasazení leteckých sil a střel z plochou dráhou letu, které by znemožnili další chemické útoky ze strany režimu. Nejspíše by to ale vedlo k další eskalaci konfliktu s nepředvídatelnými následky na mezinárodním poli.

²⁹ *Inspektoři potvrdili použití chemických látek v Sýrii, Británie připravuje rezoluci* [online]. natoaktual.cz, 28. srpna 2013 [cit. 15. října 2015]. Dostupné na http://www.natoaktual.cz/osn-hleda-stopu-chemickych-latek-doq-na-zpravy.aspx?c=A130828_134046_na_zpravy_m00.

³⁰ *Resolution 2118 (2013)* [online]. securitycouncilreport.org, 27. září 2013 [cit. 15. října 2015]. Dostupné na http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2118.pdf.

³¹ Přes počáteční tvrzení, že v případě použití chemických zbraní v sryském konfliktu dojde k vojenskému zásahu.

³² *Member State - Syria* [online]. opcw.org, 14. září 2013 [cit. 16. října 2015]. Dostupné na <https://www.opcw.org/about-opcw/member-states/member-states-by-region/asia/member-state-syria/>.

dodnes výrazně ovlivňuje nejen blízkovýchodní prostor a tím i světové dění. Také svými doprovodnými jevy výrazně zasahuje (uprchlická krize) i do našeho středoevropského, popř. celoevropského prostoru v rámci EU.

1.4 Likvidace chemických zbraní mezinárodním společenstvím v rámci syrského konfliktu

Rozhodnutí Asadova režimu přistoupit na likvidaci svého chemického zbrojního programu výrazně ovlivnilo další průběh konfliktu, jelikož k vojenské intervenci ze strany USA a jejích spojenců díky tomu nakonec nedošlo. Důvody, jež k tomu vedli, byly rozebrány v předchozí podkapitole. Samotný proces likvidace chemických zbraní je velmi náročný jak z hlediska finančního, tak i z hlediska časového. Náklady jsou vyšší než samotná výroba. Podle Úmluvy o zákazu vývoje, výroby, skladování a použití chemických zbraní a jejich zničení, resp. jejího článku 4 odst. 16³³ je povinen každý stát nést finanční náklady likvidace svého chemického arsenálu. Syrský režim při přistoupení na zrušení svého chemického arsenálu deklaroval, že kvůli své momentální vnitrostátní situaci nebude schopen poskytnout jakoukoliv finanční částku na jeho likvidaci, takže bylo potřeba zvolit jiný přístup. Samotné předání chemického arsenálu proběhlo komplikovaným způsobem, kdy zbraně a komponenty k jejich výrobě převzaly dánské a norské lodě v přístavu Latakia a pod ochranou ruských a čínských lodí je transportovali k likvidaci do mezinárodních vod. Prostředky pro výrobu chemických zbraní, samotné zásoby již vyrobených zbraní, které byly následně zlikvidovány na USN Cape Ray³⁴ v rozsahu cca 700 tun v mezinárodních vodách, a zbytek byl likvidován přímo v chemických závodech. Díky napjatosti mezinárodní situace došlo k neutralizaci³⁵ celého syrského programu velmi rychle, na začátku roku 2015 bylo zlikvidováno 98% deklarovaných syrských zbraní (ač Sýrie vystupovala jako třetí největší vlastník chemických zbraní po USA a Ruské federaci).³⁶

---

³³ *Article IV. Chemical Weapons* [online]. opcw.org, [cit. 10. února 2016]. Dostupné na <https://www.opcw.org/chemical-weapons-convention/articles/article-iv-chemical-weapons/>.

³⁴ *U.S. Military Ship Readied for Mission to Destroy Syria's Chemical Weapons* [online]. nytimes.com, 6. ledna 2014 [cit. 10. února 2016]. Dostupné na <http://www.nytimes.com/2014/01/03/us/us-military-ship-readied-for-mission-to-destroy-syrias-chemical-weapons.html?smid=pl-share&r=0>.

³⁵ Organizace pro zákaz chemických zbraní dostala za svoji roli při odstranění hrozby syrského chemického arsenálu Nobelovu cenu za mír.

³⁶ Celkem se jednalo o 1300 tun, které byly zničeny mezinárodním společenstvím a dalších 300 tun zničil syrský režim již před svým přistoupením k Úmluvě o zákazu vývoje, výroby, skladování a použití chemických zbraní a jejich zničení. USA i Ruská federace při likvidaci svých chemických zbraní několikrát informovali o posunutí termínu jejího dokončení z důvodu náročnosti celého procesu. Dle článku 4 odst. 6 Úmluvy o zákazu vývoje,

1.5 Právo na sebeobranu

Dne 22. června 2012 v 10:30 odstartoval turecký letoun RF-4E³⁷ ze základny Malatya v jihovýchodním Turecku. Kolem 11:45 byl tento letoun zasažen syrskou protivzdušnou obranou a zřítíl se do vod Středozemního moře, přičemž oba piloti zahynuli. Následovalo diplomatické zemětřesení, bezprávní výhrůžka o pomstě ze strany Turecka a nakonec poněkud zdrženlivý postup NATO i se samotným Tureckem, které patří mezi nejsilnější alianční partnery.³⁸

Asi se v dohledné době nedozvíme, jestli bylo toto průzkumné letadlo sestřeleno v syrském vzdušném prostoru³⁹ nad nebo až nad volným mořem, jestli bylo zasaženo palbou syrského protiletadlového kanonu nebo podle verze Turecka řízenou střelou v podstatně vyšší letové hladině. Je jasné, že piloti se nekatapultovali a vrak letounu byl nalezen v mezinárodních vodách.⁴⁰ Jelikož situace v regionu byla velmi napjatá, celá záležitost se poměrně rychle uzavřela, zvláště po omluvě Syrského prezidenta Bašára Asada.

Jestliže k sestřelení tureckého letounu⁴¹ došlo nad pobřežním mořem Syrské arabské republiky, tak jí můžeme přiřítat k odpovědnosti, že se nepokusili její vojenští letečtí dispečeri kontaktovat turecký letoun, ale hned byly nasazeny prostředky nutné k zneškodnění tohoto letounu. Normální postup ve většině států světa v případě narušení jejich vzdušného prostoru je vyslání hotovostní skupiny vlastních stíhacích letounů, které vizuálně zjistí identitu stroje a vyprovodí ho ze vzdušného prostoru nebo ho donutí přistát na vlastním území. Sestřelení narušitele je krajní možností, pokud nereaguje na výzvy a jeho let směřuje k objektům se strategickým významem (chemické továrny, elektrárny, atd.) nebo nad hustě

---

výroby, skladování a použití chemických zbraní a jejich zničení jsou státy povinny zničit svoje zásoby do 10 let od jejich přistoupení k úmluvě. Je tu možnost prodloužení lhůty o 5 let Organizací pro zákaz chemických zbraní.

³⁷ Letoun RF-4E je průzkumnou verzí stíhacího stroje F-4 Phantom II.

³⁸ *Turkish F-4 warplane 'shot down' near Syrian border* [online]. bbc.com, 22. června 2012 [cit. 21. července 2015]. Dostupné na <http://www.bbc.com/news/world-europe-18554246>.

³⁹ Turecko přiznalo narušení syrského vzdušného prostoru, ale podle jejich verze byl letoun sestřelen až po návratu do mezinárodního vzdušného prostoru.

⁴⁰ DAVID, Blair, BARNEY, Henderson. *Syria shoots down Turkish fighter jet* [online]. telegraph.co.uk, 22. června 2012 [cit. 21. července 2015]. Dostupné na <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/9349777/Syria-shoots-down-Turkish-fighter-jet.html>.

⁴¹ Nemůžeme aplikovat Chicagskou úmluvu o mezinárodním civilním letectví – čl. 3 písm. a) Tato Úmluva se bude vztahovat jen na civilní letadla a nikoliv na letadla státní. b) Letadlo používané ve službách vojenských, celních a policejních bude pokládáno za státní letadlo.

obydlená místa. Můžeme sestřelení letounu v odůvodněných případech podřadit pod okolnost vylučující protiprávnost (právo na sebeobranu).⁴²

Právo na sebeobranu je obsaženo v článku 51 Charty OSN „*Žádné ustanovení této Charty neomezuje, v případě ozbrojeného útoku na některého člena Organizace spojených národů, přirozené právo na individuální nebo kolektivní sebeobranu, dokud Rada bezpečnosti neučiní opatření k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti. Opatření učiněná členy při výkonu tohoto práva sebeobrany oznámí se ihned Radě bezpečnosti; nedotýkají se nikterak pravomoci a odpovědnosti Rady bezpečnosti, pokud jde o to, aby kdykoli podle této Charty podnikla takovou akci, jakou považuje za nutnou k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti.*“⁴³ Právo na sebeobranu primárně obyčejovou povahu, jak je uvedeno v samotném textu článku.⁴⁴ Samotný článek sebeobranu definuje jako právo použít sílu při odražení ozbrojeného útoku vlastní / spojeneckou vojenskou silou za splnění určitých podmínek. Musí se jednat o defenzivní použití těchto sil v sebeobraně, např. odvetný úder pod sebeobranu zařadit nelze, na druhou stranu bezprostředně hrozící útok druhé strany pod protiprávní ozbrojený útok zařadit můžeme – vyplývá to z úpravy obyčejové (preemptivní sebeobrana). Proporcionalita patří mezi hlavní kritéria použití síly v sebeobraně. Jelikož samotné hodnocení odůvodnitelnosti sebeobrany bude ve většině případů vykonáváno zpětně⁴⁵, tak je na bránícím státu, aby nasazené síly byli proporcčně i kvalitativně rovnocenné rozsahu agrese aby došlo k odražení útoku.⁴⁶ Nezbytnost a bezprostřednost jsou dalšími kritérii, jimiž je potřeba se u uplatnění práva na sebeobranu řídit. Nezbytnost jako kritérium sebeobrany je určitelná jako „*naléhavá a neodvolatelná, neponechávající žádnou možnost*

---

⁴² Sestřelení letu Korean Air 007 (Boeing 747) ve vzdušném prostoru SSSR v roce 1983 sovětskou stíhačkou. Civilní stroj se z důvodu navigačního omylu dostal mimo trasu svého letového plánu a pronikl nad území Kamčatky, kde byl sestřelen hotovostními stroji sovětské protivzdušné obrany. Důvodem byl pohyb USA špiónážních strojů v blízkém mezinárodním vzdušném prostoru a špatné vyhodnocení chování civilního stroje ze strany ruských letových dispečerů / zasahujících pilotů. Jedná se o podobný případ jako v případě tureckého vojenského letounu, jelikož v případě narušení vzdušného prostoru je velmi málo času na reakci z důvodu vysokých rychlostí moderních letadel a to jak vojenských tak civilních.

⁴³ Čl. 51 Charty Organizace spojených národů.

⁴⁴ Např. v Briand-Kellogově paktu nebyla sebeobrana zmíněna z důvodu respektování její přirozenoprávní existence. Její výslovné uvedení by také zkomplikovalo přijetí tohoto paktu z důvodu složitosti hledání shody na vymezení termínu sebeobrany, nepodobné problémům při definici agrese.

⁴⁵ *Case concerning Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America)* [online]. icj-cij.org, 6. prosince 2003 [1. července 2016]. Dostupné na <http://www.icj-cij.org/docket/?sum=634&code=op&p1=3&p2=3&case=90&p3=5>.

⁴⁶ Toto je velmi specifické kritérium, nelze žádat, aby stál voják proti vojáku a tank proti tanku. Důležité je vyhodnocení použití těchto sil, kdy se budou srovnávat počty obětí, škody na majetku, druhy použitých zbraní, teritoriální změny. Nutno ale říci, že každý střet je specifický, tudíž dalším porovnávaným aspektem budou mimořádné okolnosti, jež daný konflikt doprovází. Důležitější je účel, který sebeobrana sleduje, než intenzita nasazení sil.

volby prostředků ani okamžik k úvaze“ z pera amerického ministra zahraničí Webstera⁴⁷ při řešení případu Caroline.⁴⁸ Musí se tedy použití sebeobranu obhájit ve smyslu nutnosti a nemožnosti použití mírového prostředku. Snahou této definice je omezit využití síly na nejnnutnější případy obrany před napadením. U kritéria bezprostřednost se vyžaduje, aby samotná opatření v sebeobraně byla realizována v přiměřené době po proběhlém útoku, popř. kdy útok trvá. Při výkladu se musí vzít v potaz technické⁴⁹ i geografické⁵⁰ podmínky, tudíž stát nemusí reagovat bezprostředně, ale až po shromáždění nutných prostředků. Právo na sebeobranu nelze vykládat izolovaně, ale je potřeba ho propojit při aplikaci s všeobecným zákazem použití síly s dotčenými články Charty OSN a to zejména Čl. 2 odst. 3 a Čl. 2 odst. 4 Charty. Využití práva na sebeobranu je spojeno se suverenitou státu, takže je na jeho uvážení jestli ho použije nebo ne. Samotný stát si tedy jako první rozhoduje, jestliže se jedná o situaci, která je možná řešit sebeobranou. Za využití tohoto institutu pak nese zodpovědnost. Díky rizikovosti použití síly k řešení konfliktu a z obavy z negativní reakce mezinárodního společenství se státy snaží využít nevojenských cest k tomu, aby se situace vysvětlila a dále neeskalovala, jestliže jde jako v našem případě o ojedinělý hraniční incident.⁵¹

Důležité je zmínit, že před arabským jarem byly vztahy syrského režimu s Tureckem přinejmenším korektní. Bašár Asad se při omluvě Turecku vyjádřil v tom smyslu, že protivzdušné síly jeho země měly za to, že střílí po izraelském letounu, který narušil vzdušný prostor nad syrskými pobřežním mořem.⁵² Samotný právní režim nad pobřežním mořem se řídí podle Úmluvy OSN o mořském právu článek 2 „1) Svrchovanost pobřežního státu se rozšiřuje za jeho pevninské území a vnitřní vody, a v případě souostrovního státu za jeho souostrovňové vody, na přilehlé mořské pásmo zvané pobřežní moře. 2) Tato svrchovanost se rozšiřuje na vzdušný prostor nad pobřežním mořem, jakož i na jeho mořské dno a podzemí. 3) Svrchovanost nad pobřežním mořem se vykonává v souladu s touto Úmluvou a s jinými

---

⁴⁷ Případ Caroline z 19. století je základem obyčejového práva, jež určuje podmínky výkonu práva na sebeobranu.

⁴⁸ *The Caroline* [online]. avalon.law.yale.edu, [cit. 1. července 2016]. Dostupné na http://avalon.law.yale.edu/19th_century/br-1842d.asp#web2.

⁴⁹ Při první válce v Zálivu 1990 trvalo koalici cca 5 měsíců, než z celého světa shromáždila síly, jež by se dokázali úspěšně střetnout s Irákem.

⁵⁰ Falklandy 1982, kdy Velké Británii trvalo několik týdnů, než se její síly dostaly do pozice k znovudobytí souostroví.

⁵¹ Jiná situace by byla v případě např. rozsáhlé invaze na státní území ze strany dalšího státu.

⁵² *Assad regrets Syrian forces shooting down Turkish fighter plane* [online]. theguardian.com, 3. července 2012 [cit. 21. července 2015]. Dostupné na <http://www.theguardian.com/world/2012/jul/03/assad-regrets-syria-downing-turkish-plane>.

pravidly mezinárodního práva.“⁵³ Pobřežní pásmo je stanoveno v maximální šíři 12 námořních mil od přímé základní linie pobřežní státu (22,2km), kde daný stát uplatňuje svoji svrchovanost. Tato svrchovanost se vztahuje i na vzdušný prostor nad tímto vymezeným úsekem, kde je nutné ke vstupu cizího letounu povolení daného státu a požadavek aby se daný letoun řídil pokyny letových dispečerů. Tento souhlas může být kdykoliv odvolán před vstupem do letového prostoru suveréna. V případě, že se nepodvolí předpisům pobřežního státu, nad jehož územím letoun přelétá, může pobřežní stát požadovat okamžité opuštění svého vzdušného prostoru. To v tomto případě bohužel nenastalo a bylo hned přistoupeno k likvidaci cíle.

Jelikož je Turecká republika členem Severoatlantické aliance, sestřelení jeho letounu se musí posuzovat velmi obezřetně v návaznosti na alianční závazky jeho spojenců. Nejdůležitější je čl. 5 Severoatlantické smlouvy „*Smluvní strany se dohodly, že ozbrojený útok proti jedné nebo více z nich v Evropě nebo Severní Americe bude považován za útok proti všem, a proto odsouhlasily, že dojde-li k takovému ozbrojenému útoku, každá z nich uplatní právo na individuální nebo kolektivní obranu, uznané článkem 51 Charty Spojených národů, pomůže smluvní straně nebo stranám takto napadeným tím, že neprodleně podnikne sama a v souladu s ostatními stranami takovou akci, jakou bude považovat za nutnou, včetně použití ozbrojené síly, s cílem obnovit a udržet bezpečnost severoatlantické oblasti.*“⁵⁴ Důležitý je i čl. 6, protože nedošlo v tomto incidentu k samotnému napadení Tureckého území, ale k sestřelení jeho letounu pravděpodobně nad mezinárodními vodami. „*Pro účely článku 5 se za ozbrojený útok na jednu nebo více smluvních stran pokládá ozbrojený útok - na území kterékoli smluvní strany v Evropě nebo Severní Americe, na alžírské departementy Francie, na území Turecka nebo na ostrovy pod jurisdikcí kterékoli smluvní strany v severoatlantickém prostoru severně od obratníku Raka; - na ozbrojené síly, lodě či letadla kterékoli smluvní strany, jež se nacházejí na těchto územích nebo nad nimi nebo na kterémkoli jiném území v Evropě, kde byla umístěna okupační vojska kterékoli smluvní strany v den vstupu této smlouvy v platnost, nebo ve Středozemním moři nebo v severoatlantickém prostoru severně od obratníku Raka.*“⁵⁵ Z výše uvedených citace je patrné, že není absolutní nutností použití vojenské síly, ale hovoří se o akci, která je nutná. Jestliže by byl zasažen ve vzdušném prostoru Sýrie, tak se příslušné ustanovení

⁵³ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy Organizace Spojených národů o mořském právu (č.240/1996 Sb.)

⁵⁴ Severoatlantická smlouva

⁵⁵ tamtéž

Severoatlantické smlouvy neuplatní. Na základě požadavku Turecka v odpovědi na sestřelení svého letounu na půdě NATO byla celá záležitost projednána na základě článku 4: „*Smluvní strany budou společně konzultovat vždy, když podle názoru kterékoli z nich bude ohrožena územní celistvost, politická nezávislost nebo bezpečnost kterékoli smluvní strany.*“⁵⁶ Toto můžeme brát jako výjimečný krok, nestává se často, že by nějaký člen aliance žádal o projednání určité situace na základě článku 4. Celkově byla situace na půdě NATO vyhodnocena jako velmi riziková. Syrskému režimu bylo adresováno varování o nutnosti přijmout všechna nutná opatření v rámci změn kontroly obrany svého vzdušného prostoru, aby nedošlo již k dalším podobným incidentům. V případě další eskalace celé situace byla nastíněna možnost reakce celého společenství. Jak bylo uvedeno již výše, celá situace ve vztahu k Turecku byla poté zklidněna omluvou Bašára Asada s vysvětlením, že byl zaměněn⁵⁷ turecký za izraelský letoun.⁵⁸

Faktickou reakcí struktur NATO bylo detašování šesti mobilních obranných baterií systému Patriot (nizozemské, německé, USA) na hranicích Turecka se Sýrií, které měly bránit v případném proniknutí syrských vrtulníků nebo letadel nad území Turecka v případě útoku ze strany Sýrie.⁵⁹ Jednalo se spíše o deklaraci ochoty bránit spojenecký stát před ohrožením ze strany třetího státu, než o reakci na bezprostřední nebezpečí útoku ze strany Sýrie.⁶⁰

Samotná aplikace institutu sebeobranu v případě sestřelení tureckého stroje syrskou protivzdušnou obranou je možná pro obě strany incidentu. V případě sestřelení nad syrským územím, lze nejspíše mluvit o oprávněném obranném prostředku z důvodu krátkého časového úseku, během něhož se o zásahu muselo rozhodnout. Jestliže turecká strana během občanského konfliktu v sousední zemi vyšle svůj průzkumný stroj do oblasti bojové činnosti,

---

⁵⁶ tamtéž

⁵⁷ Situaci můžeme srovnat s událostí z 12. března 1953, kdy československé letouny Mig–15 sestřelily americký letoun F–84 nad územím Šumavy. Je jasné, že rozdíl v technice za půl století je markantní, ale základní pilíře obou incidentů jsou stejné. Neví se, ve kterém vzdušném prostoru byl letoun sestřelen, ale místo dopadu je v mezinárodních vodách, popř. na území jiného státu v československém případě (americký letoun spadl na bavorské straně hranice, pilot se katapultoval). V tomto případě také nedošlo k vojenské odpovědi ze strany NATO.

⁵⁸ *NATO varovalo Sýrii, sestřelení turecké stíhačky se nesmí opakovat* [online]. natoaktual.cz, 26. června 2012 [cit. 22. července 2015]. Dostupné na http://www.natoaktual.cz/nato-varuje-syrii-0m4-na-zpravy.aspx?c=A120613_072046_na_zpravy_m00.

⁵⁹ *NATO support to Turkey : Background and timeline* [online]. nato.int, 19. února 2013 [cit. 22. července 2015]. Dostupné na http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_92555.htm?

⁶⁰ Turecko v reakci na sestřel uzavřelo svůj letový prostor všem syrským letounům a od incidentu sestřelilo prokazatelně dva syrské stroje. V roce 2013 helikoptéru, která byla několikrát varována a vstoupila do tureckého vzdušného prostoru v hloubce 2 km. V roce 2014 sestřelila turecká stíhačka F-16 syrský Mig-23, který po útoku na příhraniční povstalecké postavení vstoupil do tureckého vzdušného prostoru.

resp. její bezprostřední blízkosti, musela být s tímto rizikem obeznámena. Z tohoto pohledu byla možnost sebeobrany syrskou stranou využita a můžeme konstatovat, že oprávněně v daných podmínkách, jež byly známy oběma stranám. Jestliže byl letoun sestřelen v mezinárodním vzdušném prostoru, měla turecká strana též právo na sebeobranu. Otázkou je, jakým způsobem by ji bylo možno realizovat za podmínek, jež by respektovali teoretické základy tohoto institutu.⁶¹ Jelikož je ale sebeobrana poslední možností, byly podniknuty kroky na diplomatickém poli, jež vedly k uklidnění situace v tomto konkrétním případě, bohužel již ne v této oblasti a díky existenci následujících incidentů ani mezi těmito aktéry.

Závěrem k této podkapitole můžeme konstatovat, že hranice mezi Sýrií a Tureckem v délce 900 km je „horkou“ půdou, kde s největší pravděpodobností k takovým incidentům může docházet i nadále. Je otázkou, co by se muselo stát, aby se síly Severoatlantické aliance aktivovaly v duchu článku 5 dané smlouvy. Samotné sestřelení cizího letounu, který nekomunikuje s orgány státu, nad jehož území se nachází, je legitimním prostředkem ochrany suverenity a bezpečnosti tohoto státního subjektu, zejména jedná-li se o nízko letící stroj vysokou rychlostí. Jelikož Turecko nemělo se Sýrií žádnou smlouvu o umístění svých vojenských sil na jejím území, nebyl by pohyb jejich stroje nad územím Sýrie legálním dle norem mezinárodního práva. Jako vojenský letoun by musel mít zvláštní povolení pro vstup do syrského vzdušného prostoru, s tím že by pak požíval exterritoriality ve stejném režimu jako válečné lodě kotvící v cizích přístavech. Jiná situace je při zásahu nad volným mořem, to můžeme klasifikovat jako porušení mezinárodního práva.

1.6 Protiteroristické úderý

Dne 31. ledna 2013 byl napaden syrský konvoj v oblasti Rif Dimashq. Způsob provedení útoku (noční letecké bombardování) od počátku ukazoval na možnou angažovanost Izraele v tomto incidentu.⁶² Většinou každá akce ozbrojených složek Izraele v oblasti blízkého východu je podrobena kritice zejména ze strany arabských zemí, což je dáno historickými vztahy mezi židovským státem a okolními arabskými zeměmi. Po několika dnech, 4. února izraelský ministr obrany Ehud Barak poprvé potvrdil z oficiálních míst, že šlo skutečně o útok ze strany izraelského letectva na přesouvající se jednotky protivzdušné obrany, které měly být

---

⁶¹ Dovedu si představit úderý na stanoviště protivzdušné obrany časově i prostorově silně omezené.

⁶² Vysvětlení protiasadovské opozice o jejich pečlivě naplánovaném útoku se nepřikládalo důležitosti.

dislokovány na území Libanonu, jako prostředek ochrany teroristické organizace Hizballáh⁶³ proti případným útokům izraelského letectva (IAF). Pozici Izraele vysvětlil jako nutný úder proti teroristické skupině, která se dostala pomocí syrského režimu k moderním protiletadlovým komplexům SA – 17⁶⁴, jež mohly výrazně ohrozit bezpečnost celé blízkovýchodní oblasti. Představitelé syrského režimu popřeli cokoliv o dodávkách Hizballáhu a uvedli, že samotný úder v noci z 30. na 31. ledna byl proveden v areálu Syrského výzkumného centra.⁶⁵

Izrael před samotným úderem informoval ruské a americké zástupce o chystaném zásahu. Svůj zásah obhajoval útokem na techniku, která je v teroristických rukou velmi nebezpečná, nejen pro vojenské letouny, ale i pro civilní leteckou dopravu v této oblasti.⁶⁶ Opíral se také o rezoluci Rady bezpečnosti č. 1701 z 11. srpna 2006, která stanovila podmínky zastavení násilí mezi Izraelem a Hizballáhem s embargem na dodávku zbraní tomuto hnutí, které se snaží toto embargo všemožně obejít a za pomoci Iránu a Severní Koreje znovu obnovit svoji vojenskou sílu. Samotné vydání rezoluce Rady bezpečnosti č. 1701 se opírá o text Charty OSN čl. 41 kdy „*Rada bezpečnosti může rozhodnout, jakých opatření nezahrnujících užití ozbrojené síly má být použito, aby jejím rozhodnutím bylo dodáno účinnosti, a může vyzvat členy Organizace spojených národů, aby taková opatření provedli. Tato opatření mohou zahrnovat úplné nebo částečné přerušování hospodářských styků, spojů železničních, námořních, leteckých, poštovních, telegrafních, rádiových a jiných, jakož i přerušování styků diplomatických.*“⁶⁷ Uvalení embarga na dodávky zbraní teroristické organizaci jistě patří k legitimním způsobům zabránění rozšíření konfliktu. Velkým problémem při prosazování zbrojních embarg je ignorování tohoto nařízení ze strany několika států z politických a ekonomických důvodů, popř. neschopnost států díky jejich vnitřní

---

⁶³ Organizace založená na území Libanonu za vydatné pomoci a podpory Íránských revolučních gard v roce 1982. Jedná se o prodlouženou ruku šíitského íránského režimu, zejména ve vztahu k vytváření trvalého ozbrojeného tlaku na severní izraelskou hranici. Účastnila se válek v Libanonu na straně Sýrie. Od únosů amerických občanů a zastupitelů se rozrostla v autonomní vojenskou sílu, které hraje výraznou roli v syrské občanské válce na straně Bašára Asada. Toto její zapojení se projevilo ve většině sunnitského světa ztrátou jejího kreditu, který získala předchozí činností proti USA a Izraeli.

⁶⁴ Ruské protiletadlové raketové komplexy sestávající z radarové aparatury a samotných střel. Po rozmístění v palebných postaveních v podstatě nezjistitelné do odpálení samotné střely. Za přesunu jsou ale extrémně zranitelné. Po samotném úderu byly na místě vyfotografovány (po určitém čase) zbytky starších komplexů SA – 8, což mělo přesvědčit ruské spojence asadovského režimu, že se nezpronevěřili závazku moderní SA – 17 nedodávat teroristickému Hizballáhu, jak se Sýrie zavázala.

⁶⁵ Toto zařízení sloužilo k výrobě chemických zbraní použitých při útoku na předměstí Damašku.

⁶⁶ Podobným systémem došlo k sestřelení civilního letounu Malajských aerolinek nad východní Ukrajinou v červenci 2014.

⁶⁷ Charta Organizace spojených národů

slabosti / síle strany, která je embargem postižena toto prosadit v plné šíři. Významnou roli hraje i specifická terénu, která sťažuje účinnou kontrolu dodržování tohoto embarga. Velkým problémem v případě tohoto incidentu je dlouhodobá podpora Sýrie, která je adresována Hizballáhu.⁶⁸ Prosazení zbrojních embarg je velmi komplikované. V případě uplatnění institutu zbrojního embarga na Irák po první válce v zálivu v roce 1991, se našlo dostatek států i jednotlivců, kteří dokázali na území kontrolované Irákem dopravit a jinak propašovat vojenský materiál nutný k přezbrojení poražené armády.⁶⁹ V kontextu současného vztahu asadovského režimu k Hizballáhu je jasné, že jiným než ozbrojeným zásahem nešlo dodání pokročilých zbraní zabránit, ač pravomoc Izraele prosazovat takovým způsobem danou rezoluci je diskutabilní a spíše daný zásah inklinuje k aplikaci preemptivní sebeobrany. Izrael tak svým úderem jasně deklaroval svoje odhodlání tuto rezoluci Rady bezpečnosti respektovat⁷⁰ a provádět její realizaci v praxi a ne jen u diplomatického stolu.⁷¹ Ruská strana, jako spojenec Sýrie, protestovala proti tomuto zásahu do suverenity státu Sýrie, ale jen velmi vlažně. Její snaha o intepretaci incidentu jako útoku na cizí stát ve smyslu porušení článku 2 odst. 4. Charty OSN „*Všichni členové se vystříhají ve svých mezinárodních stycích hrozby násilím neb použití násilí ať proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoli státu, ať jakýmkoli jiným způsobem neslučitelným s cíli Spojených národů.*“⁷² se nesetkala s podporou ani ze strany ostatních arabských zemí, natož ze strany zbytku mezinárodního společenství.⁷³ Izrael využil argumentaci, že tyto údery jsou legitimním výkonem práva na sebeobranu dle článku 51 Charty OSN s cílem předejít dalším ozbrojeným útokům na své území (resp. jejich realizaci vytvořením deštníku proti zásahům ze strany izraelského letectva na území Libanonu kontrolovaného Hizballáhem) ze strany teroristů, za které je Sýrie, jako

---

⁶⁸ Samotný transport můžeme považovat za splátku pomoci, kterou Hizballáh poskytuje syrskému režimu v probíhající občanské válce. Syrský režim nemá pro tyto zbraňové systémy efektivní způsob využití při absenci protirežimního letectva. Samotné pozemní jednotky Hizballáhu zabránili zhroucení Asadovského režimu v jeho nejtěžších chvílích. Tato forma spolupráce je dána dlouhodobou podporou obou aktérů ze strany třetí, šíitským Iránem, pro který je alávistický asadovský režim a šíitský Hizballáh jedinou pákou, kterou mohou bezprostředně ovlivňovat politickou i ekonomickou situaci na předním blízkém východě.

⁶⁹ ONDŘEJ, Jan. *Ozbrojení – prostředek zajištění mezinárodní bezpečnosti*. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2008, str. 295-296.

⁷⁰ Samotné údery jsou spíše realizací izraelského práva na sebeobranu, které prezentuje konstantně před RB OSN během celého konfliktu s Hizballáhem jak ve válkách v Libanonu, tak i při dalších úderech na území cizího státu. Samotná realizace bez schválení RB na území cizího státu je nemožná v relacích této rezoluce.

⁷¹ *Resolution 1701 (2006)* [online]. un.org, 11. srpna 2013 [cit. 20. října 2015]. Dostupné na <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/465/03/PDF/N0646503.pdf?OpenElement>.

⁷² Charta Organizace spojených národů

⁷³ *Israeli defense minister suggests role in Syria airstrik* [online]. cnn.com, 4. února 2013 [cit. 20. října 2015]. Dostupné na <http://edition.cnn.com/2013/02/03/world/meast/israel-syria-strike>.

své spojence, odpovědná.⁷⁴ Přikláním se k názoru, že Izrael má právo na sebeobranu v relacích útoků na jednotky Hizballáhu⁷⁵ na území Sýrie z důvodů preventivního odstranění závažné hrozby. Jestliže Syrský režim poskytuje zbraně teroristické organizaci a poskytuje ji zázemí na svém území, musí si být vědom rizik, jež to s sebou přináší. Při zhodnocení těchto úderů se musí vzít v potaz také charakteristiky zbraní, vůči nimž byl útok veden. Oproti úderu vůči rozestavěnému reaktoru v Osiraku, kdy hrozba nebyla bezprostřední, letecké údery v Sýrii byly vedeny proti jednotkám, které se pohybovaly do oblasti svého operačního použití, tj. do vzniku reálné hrozby umístění moderních protiletadlových komplexů pod kontrolou teroristické organizace na hranicích státu Izrael chyběl krátký časový úsek.

Nejednalo se o jediné zásahy proti transferům moderních zbraní syrského režimu do rukou Hizballáhu. Ve dnech 3. a 5. května 2013 provedlo izraelské letectvo několika dalších útoků na území Sýrie, cílených na zbraně dodávané Iránem pro Hizballáh.⁷⁶ Jednalo se o letecké údery na cíle na Damašském mezinárodním letišti a na několika dalších místech. Ze strany Izraele zde byla opět důvodná obava o možné přepravě střel na území jižního Libanonu a jejich aktivní zapojení do raketových útoků na území Izraele. Izraelský premiér Benjamin Netanjahu reagoval velmi tvrdě⁷⁷ na mírnou kritiku Obamovi administrativy o vhodnosti zásahu, když prohlásil, že s rozvratem států jako Afganistán, Irák a nyní Sýrie se musí Izrael sám postarat o svoji bezpečnost ve stále více nepřátelském prostředí Blízkého východu.⁷⁸

---

⁷⁴ Izrael zastává teorii preemptivní sebeobrany. Reálně byla pojmenována až za Bushovy administrativy jako reakce na teroristické hrozby vůči USA, popř. států, jež je podporovali (invaze do Iráku). Jedná se o strategii, kde stát, jež je ohrožen může zasáhnout kdekoliv, na území kteréhokoliv státu než je sám obětí útoku. Tímto by byl popřen zákaz využití síly v mezinárodních vztazích. Byla ignorována kritéria z případu Caroline, zejména nezbytnost. Izrael využil preemptivní sebeobrany při úderu na Osirak (reaktor v Iráku) v roce 1981. Mezinárodní společenství reagovalo rezolucí, jež tento akt nazvala agresí a varovala Izrael před dalšími údery. Izrael byl již v roce 2003 odsuzován mezinárodním společenstvím za zásahy proti Hizballáhu v Sýrii.

⁷⁵ Čl. 51 Charty neobsahuje požadavek, aby útok pocházel od státu. Zejména po roce 2001 je tu ochota států akceptovat sebeobranu v tom případě, jestliže stát, na jehož území nestátní organizace operuje, není schopen nebo ochoten této činnosti proti jinému státu zabránit. Je nutné rozlišovat mezi „na území státu“ a „proti státu“.

⁷⁶ Zbraněmi měli být střely Fateh 110, které by s dostřelem 200 km mohly zasáhnout výrazně větší plochu Izraele než střely, které má zatím Hizballáh ve svém arzenálu.

⁷⁷ Kritika je dána Obamovou snahou o uzavření smlouvy s Iránem o nevojenském využití jeho jaderného programu pod kontrolou OSN. Dnes víme, že nakonec úspěšnou, otázkou s jakými zárukami ze strany Iránu a jeho ochotou spolupracovat a plnit danou dohodu.

⁷⁸ EVANS Dominic, HOLMES Oliver. Israel strikes Syria, says targeting Hezbollah arms [online]. reuters.com, 5. května 2013 [cit. 25. října 2015]. Dostupné na <http://www.reuters.com/article/2013/05/05/us-syria-crisis-blasts-idUSBRE94400020130505>.

2. Ius in bello

Právo ve válce - *ius in bello* je nejdůležitějším komponentem z hledisek, kterým se upravuje a reguluje samotný průběh ozbrojeného konfliktu ve vztahu k účastníkům, a to bez ohledu na způsob a příčiny, které k tomuto konfliktu vedly. Cílem je dát vedení války pravidla, která zmírní utrpení, materiální a další škody, které nutně během válečných konfliktů vznikají. V současné době převládá používání termínu mezinárodní humanitární právo, jako jeho synonyma se používá mezinárodní právo válečné nebo právo ozbrojených konfliktů. Je to dáno zejména tím, že slovo humanitární může v mluvě implikovat vazby spíše s humanitární pomocí / organizacemi, než pravidla vedení války.⁷⁹

V samotném úvodu k této kapitole je potřeba se věnovat Haagským a Ženevským úmluvám, jež jsou základem pro celé *ius in bello*. První podkapitola vymezuje pojmy konfliktu a mírového statusu, jež je nutné definovat k správné aplikaci mezinárodních smluv na konkrétní případy zásahů do mezinárodního práva. Další podkapitola se zabývá vymezením mezinárodního a vnitrostátního konfliktu v teoretické rovině v návaznosti na zařazení konfliktu v Sýrii (2011 -2013). Obsahem třetí a čtvrté podkapitoly jsou konkrétní zásahy do mezinárodního práva, jež se týkají *ius in bello* v rámci tématu práce.

Základním pramenům současného mezinárodního humanitárního práva propůjčila svůj název dvě evropská města, a to Haag a Ženeva, díky tomu že právě v těchto městech byly uzavřeny dohody, které utvářejí podobu práva ve válečných konfliktech do dnešních dnů. Haagské právo je starší. Rozhodujícím dokumentem je IV. Haagská úmluva o zákonech a obyčejích války pozemní (1907)⁸⁰. K této smlouvě je přidán v příloze Řád války pozemní. Během řady konferencí v letech 1899 a 1907 byla přijata plejáda dalších mezinárodních smluv v rámci práva válečného, které měly za cíl reagovat na nové zbraně a bojové postupy provázející průmyslovou revoluci. Haagské úmluvy vycházely ze zásad, že válčící státy nemají neomezené právo na volbu prostředků a způsobů vedení války a že nepřátelství v

---

⁷⁹ FUCHS, Jiří. *Mezinárodní humanitární právo*. Praha: Ministerstvo obrany – agentura vojenských informací a služeb, 2007, str. 23.

⁸⁰ Podkladem pro Haagské právo byl tzv. Lieberův kodex (1863), který vydalo americké ministerstvo války. Pro svoji kvalitnost se stal základem pro další obdobné úpravy v cizích státech, např. sjednání Petrohradské deklarace (1868). Autor, Francis Lieber, jako přímý účastník bitvy u Waterloo (1815) výrazně přispěl zejména k určení vojenské nezbytnosti ve vztahu k použitým prostředkům majících vztah k celkovému omezení násilí.

konfliktu nemá přesahovat stanovené meze vojenské nezbytnosti a jediným legálním cílem války je oslabení vojenské síly soupeře. Při volbě prostředků k dosažení tohoto cíle by měly strany konfliktu brát ohledy na nepsané zákony lidskosti. Pravidla vedení válek tedy nejsou zakotvena pouze v mezinárodních smlouvách, ale hlavním kritériem je lidskost.⁸¹ Použití Řádu válečného s jeho nedostatky se projevilo zejména během druhé světové války. Chyběla dostatečná šíře této kodifikace nutná k ochraně civilistů a i reakce na novou formu války – leteckou. IV. Haagská úmluva také stanovila závaznost jen pro válku, kde jsou všechny strany jejími smluvními stranami, což nebylo splněno (v roce 1907 se konference účastnilo 44 států). O doložka „*si omnes*“ bylo diskutováno zejména v souvislosti s první světovou válkou v otázce závaznosti smluv z let 1899 a 1907 pro válčící strany.⁸² Ustanovení Haagských smluv neobsahují pouze smluvní závazky, ale i zakotvení a definici předcházejícího obyčejového práva. Po skončení druhé světové války Norimberský tribunál dovodil, že Řád je souhrnem obyčejových norem a je tedy závazný pro všechny válčící strany, a to vždy i při změně vojenských prostředků, např. zákaz útoku dělostřelectvem na nechráněná města řešený v původním Řádu je možné použít i na zákaz leteckého bombardování. Samotný princip vzájemnosti ve spojitosti s doložkou *si omnes* byl definitivně opuštěn při uzavření ženevských úmluv v roce 1949. Některá pravidla v haagských smlouvách z přelomu minulého a předminulého století se řadí mezi platné mezinárodní právo ozbrojených konfliktů a to z důvodu platnosti těchto pravidel jako vyjádření mezinárodních obyčejů. Mezinárodní obyčej hraje přes veškerou kodifikaci velkou roli v rámci práva ozbrojených konfliktů, a to v haagském právu větší než v ženevském.⁸³

Druhým pramenem mezinárodního humanitárního práva je Ženevské právo.⁸⁴ To můžeme jako práva ozbrojených konfliktů (*ius in bello*) brát v nejužším slova smyslu. Jeho hlavní náplní, která je obsažena v současné podobě ve čtyřech postupně přijatých Ženevských úmluvách z roku 1949 (Ženevská úmluva I o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli, Ženevská úmluva II o zlepšení osudu raněných,

---

⁸¹ FUCHS, Jiří. *Mezinárodní humanitární právo*. Praha: Ministerstvo obrany – agentura vojenských informací a služeb, 2007, str. 15.

⁸² Smlouvy se vztahují pouze na válečné konflikty, v nichž jsou všechny zúčastněné státy zároveň smluvními stranami dané úmluvy.

⁸³ *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory* [online]. icj-cij.org. [cit. 13. srpna 2015]. Dostupné na <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=4&case=131&p3=4>.

⁸⁴ Jako má Haagské právo základ v Lieberovém kodexu, tak je základem Ženevského práva Úmluva o zlepšení osudu raněných při armádách v poli (1864). Iniciátorem je zakladatel Červeného kříže, Henry Dunant, který se jako očitý svědek bitvy u Solferina (1859) rozhodl změnit tehdejší praktickou neexistenci elementární péče o zraněné během bitev i po ní.

nemocných a trosečníků ozbrojených sil na moři, Ženevská úmluva III o zacházení s válečnými zajatci a Ženevská úmluva IV o ochraně civilních osob za války) a dodatkových protokolech k nim, je ochrana osob vyřazených z boje nebo se boje neúčastnících. To zahrnuje jak raněné, nemocné či ztroskotané příslušníky bojujících stran, tak i civilní obyvatelstvo.⁸⁵ První tři úmluvy rozvíjely předchozí verze Ženevských úmluv z roku 1929, zejména s nutností reagovat na události druhé světové války. Jednalo se zejména o možnost trestání válečných zajatců před soudem a i samotný pojem válečný zajatec doznal změn v rámci Ženevské úmluvy III o zacházení s válečnými zajatci. Přelomová byla IV. Úmluva o ochraně civilních osob za války. Jednalo se o úpravu ochrany civilistů před zvůlí a represemi okupační správy. Neřešila však ochranu obyvatelstva v týlových oblastech, kam se s rozvojem leteckého bombardování (včetně atomového útoku z posledních dnů války) mohla přesunout bojová linie od klasického dotyku armád, na kterou bylo světové společenství zvyklé během předcházejících staletí bojových konfliktů.⁸⁶

Závažným nedostatkem Ženevských úmluv byla neexistence plné ochrany obětí a úpravy vedení vnitrostátních konfliktů. S rozvojem národně-osvobozeneckých bojů v panujícím ovzduší studené války bylo nalezení kompromisu k obecně respektované úpravě velmi složité a zdlouhavé. V roce 1977 byly nakonec přijaty dva dodatkové protokoly, a to Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám ze dne 12. 8. 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů (Protokol I) a Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám ze dne 12. 8. 1949 o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemající mezinárodní charakter (Protokol II). Protokol I obsahuje zejména rozšíření statusu válečného zajatce na všechny příslušníky organizovaných ozbrojených skupin (např. domobrany) bez nutnosti být součástí jednotek pravidelné armády, což bylo důležité v souvislosti s geopolitickými změnami pramenícími z koloniálních bojů a národně-osvobozeneckých hnutí. Naopak se odebrává status válečného zajatce žoldnérům. Zlepšení postavení se projevilo při jednotné ochraně nemocných, trosečníků i samotných raněných, a to bez ohledu na to, jestli se jedná o vojenské osoby nebo civilisty postižené válečnými hrůzami. Podobné rozšíření platí i pro zdravotní personál, kdy nadále nemusí být pro zvýšenou ochranu zařazen mezi vojenské zdravotnické útvary. Právní úprava obsažená v Protokolu II zasahuje do tématu diplomové

---

⁸⁵ Díky této oblasti úpravy se tomuto odvětví někdy říká právo Červeného kříže.

⁸⁶ BÍLKOVÁ, Veronika. *Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu*. Praha: Eva Rozkotlová – IFEC, 2007, str. 21-22.

práce výrazněji než Protokol I.⁸⁷ Průlomem do právní úpravy vnitrostátního konfliktu byl článek 3 Ženevských úmluv z roku 1949, kde byl zakotven minimální standard k ochraně raněných se zákazy braní rukojmí, útoky na osoby již nebojující i s právem na spravedlivý proces a lidské zacházení se všemi dobrovolnými i nedobrovolnými účastníky daného vnitrostátního konfliktu, zatím ale bez rozlišení samostatné kategorie civilistů. Výše zmíněné oblasti úpravy ale významně rozvinul až II. Dodatkový protokol. Úprava se výrazně přiblížila režimu mezinárodních konfliktů. Pojem válečný zajatec však není znám v úpravě vnitrostátního konfliktu. Za předpokladu spravedlnosti soudního procesu je tedy právem centrální vlády stíhat i za účast v boji. Logicky vláda nemůže dopředu legitimizovat právo bojovat ve vztahu ke svým možným vnitřním nepřátelům. Význam obou dodatkových protokolů byl zásadní pro další rozvoj mezinárodního humanitárního práva.⁸⁸

2.1 Definice mírového statusu a konfliktu

Historie lidstva je formována konflikty, které výrazně zasahovaly do uspořádání světa a zejména do života jeho obyvatel. V současné době se při rozhodování o intenzitě a závažnosti konfliktu používá hodnocení podle dvou teorií, a to Heidelberským institutem⁸⁹ a Uppsalským projektem⁹⁰. Specifikace intenzity a závažnosti konfliktu je potřeba k rozlišení druhů konfliktu ve vztahu k aplikaci jednotlivých ustanovení mezinárodního práva. Heidelberský institut staví na aktuální intenzitě konfliktu a zejména na politickém pozadí konfliktu. Uppsalský projekt se zabývá pouze ozbrojenými konflikty a dělí je na základě intenzity, tedy z hlediska kvantitativního. Hlavním rozlišovacím kritériem mezi Institutem a Uppsalským projektem je fakt, že Institut v rámci svého zkoumání řeší i nenásilné konflikty, na rozdíl od Uppsalského, který je zaměřen výhradně na ozbrojený konflikt. Heidelberský institut rozděluje konflikty podle intenzity na latentní konflikt (nenásilné povahy), zřetelný konflikt (nenásilné), krize (násilné), vážná krize (násilné), válka (násilné).⁹¹ Uppsalský projekt rozděluje konflikty podle intenzity do třech kategorií a to menší ozbrojený konflikt (nejméně 25 obětí za rok a méně než 1000 obětí v průběhu celého konfliktu), střední

---

⁸⁷ Po zkušenostech ze španělské občanské války (první moderní občanská válka za účasti větších leteckých a tankových sil) bylo potřeba najít způsob jak vytvořit pro regulaci občanských konfliktů potřebný právní rámec.

⁸⁸ *PŘIJETÍ DVOU DODATKOVÝCH PROTOKOLŮ K ŽENEVSKÝM ÚMLUVÁM – 1977* [online]. cervenykriz.eu [cit. 15. srpna 2015]. Dostupné na http://www.cervenykriz.eu/cz/mhp_vyroci/100Haag.pdf.

⁸⁹ Heidelberský institut pro mezinárodní výzkum konfliktů

⁹⁰ Projekt Uppsalské univerzity s monitorováním konfliktů po celém světě.

⁹¹ *ConflictBarometer2013* [online]. hiik.de, 15. února 2014 [cit. 17. září 2015]. Dostupné na http://hiik.de/de/downloads/data/downloads_2013/ConflictBarometer2013.pdf.

ozbrojený konflikt (25–1000 obětí za rok, minimálně 1000 obětí v průběhu celého konfliktu), válka (nejméně 1000 obětí za rok).⁹² Podle obou hodnocení je možné konstatovat, že konflikt v Sýrii přes první protesty v rámci arabského jara v březnu 2011, přerostl v rozsáhlý ozbrojený střet v roce 2013, a to bez ohledu na další dění po tomto datu, kdy se boje ještě více rozšířily a zintenzívněly. Ze závěrů obou institucí vyplývá, že počet vnitrostátních konfliktů roste od 90. let minulého století, zejména ve srovnání s počtem mezinárodních konfliktů v tomto období. Od sjednání Ženevských smluv v roce 1949 se používá terminologicky jiný výraz než válka – ozbrojený konflikt.⁹³ Změna byla dána zejména nově připuštěnou možností vnitrostátního střetu, tak vzniklo doteď používané rozlišení na mezinárodní a vnitrostátní ozbrojené konflikty. Za mezinárodní ozbrojený konflikt považujeme, takový ozbrojený konflikt, při němž dojde ve vztazích mezi dvěma a více státy k použití ozbrojené síly. Není nutné vyhlášení války nebo uznání válečného stavu.⁹⁴ K rozšíření pojmu ozbrojený konflikt z hlediska mezinárodního významu výrazně přispěl Dodatkový protokol I. k Ženevským úmlouvám, kdy se národně osvobozující boje proti koloniální nadvládě, případně cizí okupace zařazují do této kategorie.⁹⁵ Vnitrostátní ozbrojený konflikt je definován⁹⁶ na základě rozhodnutí Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii v případě Dusko Tadić⁹⁷ (ICTY). Toto bylo dále potvrzeno v případě Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu.⁹⁸ Samotná definice klade důraz na dlouhodobost ozbrojených bojů a střetů ve spojení s určitou organizací stran těchto střetů. Ženevskými smlouvami z roku 1949 bylo ustanoveno, že vojenská okupace cizího státního území (v jakémkoliv rozsahu) spadá pod nově použitý pojem ozbrojeného konfliktu i v případě, že se nesetká s vojenským odporem.

Jako vymezení mírového statusu můžeme definovat stav, kdy mezi lidmi, skupinami v rámci státu nebo samotnými státy nevládne ozbrojený konflikt.

---

⁹² UCDP/PRIO *Armed Conflict Dataset v.4-2013, 1946 – 2012* [online]. pcr.uu.se, 22. června 2015 [cit. 17. září 2015]. Dostupné na http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/datasets/ucdp_prio_armed_conflict_dataset/.

⁹³ Válka musí být vyhlášena a u ozbrojeného konfliktu je rozhodující fakticita.

⁹⁴ Je to pojem mezinárodního práva označující existenci válečného konfliktu mezi dvěma nebo více státy.

⁹⁵ PŘIJETÍ DVOU DODATKOVÝCH PROTOKOLŮ K ŽENEVSKÝM ÚMLUVÁM – 1977 [online]. cervenykriz.eu [cit. 19. září 2015]. Dostupné na http://www.cervenykriz.eu/cz/mhp_vyroci/100Haag.pdf

⁹⁶ Déletrvající ozbrojené násilí mezi vládní autoritou a organizovanými ozbrojenými skupinami nebo mezi těmito skupinami navzájem uvnitř jednoho státu.

⁹⁷ PROSECUTOR v .DUSKO TADIC [online]. icty.org, 2. Října 1995 [cit. 17. září 2015]. Dostupné na <http://www.icty.org/x/cases/tadic/acdec/en/51002.htm>.

⁹⁸ Případ Prosecutor v. George Rutaganda, kde byla nová definice Mezinárodním trestním tribunálem pro Rwandu přijata, s výhradou značné abstraktnosti pojmu a nutností připojit další informace pro jasné odlišení ozbrojeného konfliktu od dalších forem násilí na daném území.

2.2 Mezinárodní a vnitrostátní konflikt

2.2.1 Mezinárodní konflikt

Za mezinárodní konflikty v současném systému mezinárodního práva považujeme mezistátní konflikty a boje za národní osvobození. Do kategorie mezistátního konfliktu řadíme ty konflikty, které se odehrávají mezi suverénními státy nebo skupinou / aliancí států (podle Společného článku 1 Ženevských úmluv). V současném mezinárodním právu není nutné ke konstatování mezistátního konfliktu, oficiální vyhlášení války jednou ze stran. Je to odklon od Haagské úmluvy III (Úmluva o počátku nepřátelství) z roku 1907⁹⁹, kde je dán požadavek na vyhlášení války před samotným začátkem bojových akcí. Tato podmínka nebyla reálně akceptována při válkách v průběhu 20. století, takže byla při sjednávání Ženevských smluv v roce 1949 přijata úprava v jiném znění pro větší praktickou použitelnost. Podle společného článku 2 Ženevských úmluv ve spojení Dodatkovým protokolem I, článek 1, odst. 3 se změnila klasifikace nejen na případy vyhlášené války, ale je rozšířeno chápání pojmu okamžiku začátku nepřátelství na vznik jakéhokoli jiného ozbrojeného konfliktu mezi Vysokými smluvními stranami, ač válečný stav není uznáván jednou z nich.¹⁰⁰ Tedy vždy, když dojde mezi dvěma státy k použití ozbrojené síly, můžeme tento střet kvalifikovat jako mezinárodní ozbrojený konflikt za použití Ženevských smluv (faktický projev ozbrojeného nepřátelství je rozhodujícím prvkem). Jak jsem zmínil v minulé kapitole, díky společnému článku 2 odst. 2 Ženevských úmluv je do pojmu mezinárodního ozbrojeného konfliktu zařazena i okupace území nebo části území suverénního státu a to i za předpokladu, že této okupaci není kladen odpor. Důležitost tohoto ustanovení je dána aplikovatelností ochrany Ženevských úmluv na ochranu jak internovaných členů ozbrojených složek okupovaného státu na základě třetí Ženevské úmluvy (Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci), tak i ochrana civilních osob v návaznosti na garanci ochrany a práv za podmínek čtvrté Ženevské úmluvy (Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války). Rozvoj v rámci tohoto odvětví mezinárodního práva byl dán zejména zkušeností druhé světové války a z událostí, které se staly v okupované části Evropy pod nacistickou nadvládou.¹⁰¹

⁹⁹ VÝSLEDKY II. HAAGSKÉ MÍROVÉ KONFERENCE [online]. cervenykriz.eu [cit. 22. září 2015]. Dostupné na http://www.cervenykriz.eu/cz/mhp_vyroci/100Haag.pdf.

¹⁰⁰ BÍLKOVÁ, Veronika. *Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu*. Praha: Eva Rozkotalová – IFEC, 2007, str. 30.

¹⁰¹ FUCHS, Jiří. *Mezinárodní humanitární právo*. Praha: Ministerstvo obrany – agentura vojenských informací a služeb, 2007, str. 27-28.

Boj za národní osvobození byl vtělen do kategorie mezinárodního konfliktu na základě Dodatkového protokolu I. (1977), kde je ustanovena formulace národně osvobozenického boje v článku 1, odst. 4 jako boj národu proti koloniální nadvládě nebo cizí okupaci, popř. rasistickému režimu, který národu brání uplatit své právo na sebeurčení. V relacích této práce není toto kritérium použitelné, uváděno je pro přehled a kompletnost dělení mezinárodního konfliktu.¹⁰² Jeho aplikovatelnost v současném světě není velká, neboť již při samotném uzavření Dodatkového protokolu I. v roce 1977 byla drtivá většina koloniálního panství zrušena – dané ustanovení můžeme brát jako konečnou tečku za obdobím kolonialismu a snahu zemí třetího světa o historickou satisfakci.¹⁰³

2.2.2 Vnitrostátní konflikt

Najít rozlišující kritéria pro vnitrostátní konflikt je výrazně těžší než v případě mezinárodního konfliktu. Mezinárodní právo do uzavření Ženevských úmluv v roce 1949 neznalo úpravu vnitrostátního konfliktu, ač bylo jasné, že utrpení obětí v mezích vnitrostátního konfliktu je minimálně na stejné úrovni jako v případě mezinárodního konfliktu – a někdy i větší. Proto byl společný článek 3 Ženevských úmluv přelomovým v rámci úpravy vnitrostátního konfliktu. Jeho aplikovatelnost je dána existencí konfliktu, který není mezinárodního charakteru a odehrává se na území některé smluvní strany. Díky neexistenci definice samotného vnitřního konfliktu je použitelnost článku 3 Ženevských úmluv za absence stanovení podmínek její aplikovatelnosti komplikovaná. Hlavním problémem je rozlišit skutečný ozbrojený vnitřní konflikt od nepokojů a násilností, jež za ozbrojený konflikt nepovažujeme a neváží se k těmto vnitřním problémům států povinnosti a závazky dané humanitárním právem.¹⁰⁴ Rozlišit vnitrostátní konflikt od vnitřních nepokojů je velmi obtížné pro odlišnou intenzitu jednotlivých střetů, různorodostí aktérů, kteří se jich účastní, popř. jeho délkou. Existuje několik klasifikací, které si k praktickému využití cestu nenašli a bylo potřeba až na základě proběhlých konfliktů vytvořit cestou mezinárodních trestních tribunálů rámec pro určení definice vnitrostátního konfliktu. Jedná se např. o kvalifikaci Ingrid Detterové, která rozdělila vnitrostátní konflikty dle dvou kritérií – geografického (mezistátní, zmezinárodněné, občanské a vnitřní) a programového (revoluční války – revoluce v Rusku,

---

¹⁰² Teoreticky bychom mohli mluvit o národně osvobozenickém boji Kurdů za ustanovení samostatného Kurdistanu, ale toto téma dalece přesahuje hranice Sýrie a ve větší míře se vztahuje k sousednímu Iráku.

¹⁰³ BÍLKOVÁ, Veronika. *Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu*. Praha: Eva Rozkotlová – IFEC, 2007, str. 31-34.

¹⁰⁴ FUCHS, Jiří. *Mezinárodní humanitární právo*. Praha: Ministerstvo obrany – agentura vojenských informací a služeb, 2007, str. 28-29.

rozpad Jugoslávie). Mimo toto dělení připojuje rozdělení na asymetrické a gerilové konflikty. Toto dělení není příliš systematické.¹⁰⁵ Richard Falke se zabývá pouze občanskou válkou, kterou rozdělil do pěti podkategorií. A to standardní občanskou válku, válku za hegemonii, válku za autonomii, válku za odtržení a válku za spojení.¹⁰⁶ Kodifikace v USA zpracovaná v rámci Lieberova kodexu z roku 1863 reagovala na aktuální občanskou válku mezi Uníí a konfederací. Bylo zde dáno rozdělení vnitrostátního konfliktu do tří úrovní a to rebelie, povstání a válečný stav (občanská válka). Občanská válka byla definována jako „válka mezi dvěma nebo více částmi země nebo státu, z nichž každá bojuje o ovládnutí celého území a tvrdí, že představuje legitimní vládu (...), popř. rebelské války, v nichž vzbouřené kraje nebo části státu sousedí s krajem či částí, v nichž se nachází sídlo vlády.“¹⁰⁷ Tyto koncepce byly opuštěny a bylo přistoupeno k rozdělení vnitrostátních konfliktů na základě intenzity bojů, charakteru bojujících stran a z právního režimu, jež aplikujeme na daný konflikt (možnost použití jednotlivých Ženevských úmluv a Dodatkového protokolu).¹⁰⁸ Díky těmto smlouvám a Dodatkovým protokolům z roku 1977 byl dán základ rozdělení vnitrostátního konfliktu do dvou skupin podle oblasti úpravy v mezinárodním humanitárním právu. Konflikt s nízkou intenzitou bojů je regulován společným článkem 3 ženevských úmluv, jež zajišťuje minimální standart humanity. Druhou skupinu tvoří vnitrostátní konflikt s vysokou intenzitou bojů, kde se v boji na území státu střetávají vládní jednotky s povstaleckými silami nebo nevládní jednotky navzájem, za podmínek splňujících ustanovení článku 1 odst. 1 Protokolu II. V této skupině vnitřních konfliktů se použije společný článek 3 ženevských smluv a Protokol II.¹⁰⁹ Zvláště stojí konflikt zmezinárodněný¹¹⁰, který byl původně vnitrostátní, ale postupem času se jeho charakter změnil díky zahraniční intervenci na mezinárodní, ke kterým se váže

---

¹⁰⁵ BÍLKOVÁ, Veronika. *Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu*. Praha: Eva Rozkotalová – IFEC, 2007, str. 35-36.

¹⁰⁶ tamtéž

¹⁰⁷ *Instructions for the Government of Armies of the United States in the Field (Lieber Code)*. 24 April 1863. Art 150 [online]. icrc.org [cit. 23. září 2015]. Dostupné na <https://www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Article.xsp?action=openDocument&documentId=6E4A4B69DCE574D8C12563CD005151FA>.

¹⁰⁸ BÍLKOVÁ, Veronika. *Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu*. Praha: Eva Rozkotalová – IFEC, 2007, str. 35-36.

¹⁰⁹ FUCHS, Jiří. *Mezinárodní humanitární právo*. Praha: Ministerstvo obrany – agentura vojenských informací a služeb, 2007, str. 30-31.

¹¹⁰ Změna může nastat i v počtu účastnických stran daného konfliktního stavu. Tato změna má vliv na použitelnost právních ustanovení, které se v případě zmezinárodněného konfliktu použijí v rozsahu úpravy pro mezinárodní konflikt. Není doposud úplně jasné jakým způsobem se vypořádat se vstupem OSN, ve smyslu přímé účasti na bojových akcích, do vnitrostátního konfliktu. Jednou cestou je uplatnění pravidel pro mezinárodní konflikt na celý konflikt. Druhou cestou je rozdělit jeho posuzování do dvou rovin a to do roviny vnitrostátní (aktéři konfliktu před vstupem OSN) a roviny mezinárodního ozbrojeného konfliktu (jedna strana OSN a původní aktéři jako druhá strana). Záleží zejména na mandátu OSN, který je dán jednotkám pod její vlajkou.

ustanovení Ženevských úmluv bez článku 3 a kompletní Protokol I. S koncem studené války s rostoucí mocí nestátních skupin (povstaleckých hnutí a dalších organizací bojujících proti státům), s rozšířením vnitrostátních konfliktů a vymezením pojmu lidské bezpečnosti jako pojmu, který přesahuje území národních států je kladen důraz na existenci individuálních potřeb a zabezpečení. Na základě výše uvedených skutečností došlo k přehodnocení pohledu na vnitrostátní konflikty, kdy začal převažovat přístup, v jehož rámci jsou chápány tyto skutečnosti (tzv. lidská bezpečnost) jako předmět všeobecného zájmu. Pro právní úpravu vnitrostátního konfliktu (v období po studené válce) se tento změněný přístup promítl v novém způsobu aplikace smluvních a obyčejových norem. U smluv a obyčejových norem, které vznikly před rokem 1990, došlo a dále dochází k rozšíření jejich aplikovatelnosti na vnitrostátní konflikty. Ty, které vznikly po tomto datu, se velmi často aplikují na veškeré konflikty (mezinárodní i vnitrostátní) bez dalšího rozlišování rozsahu použitelnosti. Tento nový přístup, tj. vzájemné sblížování úpravy všech druhů konfliktů bez ohledu na jejich vnitrostátní či mezinárodní charakter, nebyl dosud dokončen a je také otázkou, jestli se úpravy někdy stoprocentně překryjí.¹¹¹ Je tedy možné, že současný stav, ve kterém má mezinárodní konflikt širší rozsah garancí (silnější právní režim mezinárodního konfliktu) než vnitrostátní, dále přetrvá.¹¹²

Rozhodující pro dnešní chápání pojmu vnitřního ozbrojeného konfliktu bylo vymezení tohoto pojmu ze strany mezinárodních soudních orgánů a to zejména ad hoc trestními tribunály, k souzení jednotlivců, kteří jsou odpovědní za zločiny podle mezinárodního práva během bojů při rozpadu Jugoslávie a občanské války ve Rwandě. Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii definoval vnitrostátní konflikt jako „*déletrvající ozbrojené násilí mezi vládní autoritou a organizovanými ozbrojenými skupinami nebo mezi těmito skupinami navzájem uvnitř jednoho státu.*“¹¹³ Tato definice je založena na několika faktorech z pohledu právního zařazení horizontálních konfliktů na stejnou úroveň s vertikálními. Těmito faktory jsou organizovanost stran během konfliktu a dlouhodobost střetů. Abychom tedy kvalifikovali daný konflikt jako vnitrostátní, nemusí být účastníkem bojů vládní jednotky. Tribunál přišel

---

¹¹¹ Kvalitativní i kvantitativní růst vnitrostátních střetů vedených prostředky, jež byly charakteristické pro mezinárodní střety, je faktem, který může výrazně přispět k postupnému překrývání těchto úprav. Nahrává tomu i vývoj na mezinárodním poli, kdy mezistátní války prakticky vymizely a právo by mělo přirozeně reagovat na reálné potřeby.

¹¹² BÍLKOVÁ, Veronika. *Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu*. Praha: Eva Rozkotlová – IFEC, 2007, str. 41.

¹¹³ *PROSECUTOR v. DUSKO TADIC* [online]. icty.org, 2. října 1995 [cit. 28. září 2015]. Dostupné na <http://www.icty.org/x/cases/tadic/acdec/en/51002.htm>.

při svém rozhodování o intenzitě násilí s definicí, která intenzitu poměřuje z hlediska dlouhodobosti. To odpovídá mezinárodní praxi řešení vnitrostátních bojů, kdy v případě rychlého potlačení ze strany centrální vlády není vůle tento střet regulovat mezinárodněprávními pravidly, resp. není to ani reálně možné. Na druhé straně při dlouhodobosti konfliktu je tu dán mezinárodní zájem na jeho ukončení a regulaci v mezích práva.¹¹⁴

Klasifikace konfliktu v Sýrii v letech 2011-2013 směřuje na základě výše zmíněného k zařazení do kategorie vnitrostátního konfliktu, tedy se nejedná o pouhé napětí nebo občasné použití síly. Důsledkem je faktické rozdělení země na stranu Bašára Asada, která se snaží udržet vládnoucí režim (v daném období zejména s podporou Iránu a Hizballáhu) proti nesourodému uskupení opozičních skupin sestávajících s umírněné opozice (s podporou Turecka, zemí Perského zálivu v čele se Saudskou Arábií a západních demokracií pod patronací USA), islámské fronty an – Nusrá¹¹⁵ (která se řídí pokyny Al – Kaidy¹¹⁶), Islámského stát v Iráku a Levante¹¹⁷ a syrských Kurdů snažících se ubránit (s opatrnou podporou západních velmocí) zejména útokům ze strany radikálních sunnitských vyznavačů. Výrazným specifikem tohoto konfliktu je důraz kladený na náboženská vyznání popř. etnický původ jednotlivých účastníků. Koalice jsou velmi nestabilní, dochází k opakované spolupráci mezi umírněnou opozicí a radikálními islamisty proti vládním silám, která je často přerušena intenzivními boji mezi těmito bývalými partnery. V období 2011-2013 můžeme pozorovat postupné vyklízení pozic alavistické vlády a koncentrace jejich zbývajících sil na západě země v místě soustředění většiny obyvatel tohoto etnika. Je patrný vzestup radikálů na straně opozice, kdy dnes je již velmi obtížné mluvit o nějaké umírněné opozici. Také jakákoliv širší přímá podpora opozice není možná, pro její nestálost a rozdrobenost ve spojení s častým přecházením na stranu radikálních islamistických hnutí, ať už fronty an – Nusrá nebo Islámského státu.

---

¹¹⁴ FUCHS, Jiří. *Mezinárodní humanitární právo*. Praha: Ministerstvo obrany – agentura vojenských informací a služeb, 2007, str. 29-30.

¹¹⁵ Byla zařazena na seznam teroristických organizací, 12. prosince 2012 USA a následně v březnu 2013 i Rada bezpečnosti OSN

¹¹⁶ Jelikož je an - Nusrá sunnitskou organizací, je také podporována ze strany Turecka, Saudské Arábie a Kataru.

¹¹⁷ V posuzované době 2011-2013 soustředil svoje aktivity zejména do sousedního Iráku. K jeho neuznanému vyhlášení došlo 4. ledna 2014 ve Fallúdzi. Stal se konkurencí pro islámskou frontu an – Nusrá a snaží se profilovat jako tvrdý ochránce sunnitské větve islámu ve vztahu vůči alavistickému režimu, křesťanům a dalším místním etnikům. Je bez oficiálních zahraničních spojenců.

V následujících dvou podkapitolách se budeme věnovat již konkrétním případům porušování *ius in bello* v syrském konfliktu (útoky na civilní obyvatelstvo a zacházení se zajatci).

2.3 Útoky na civilní obyvatelstvo (zejména bombardování) – porušování lidských práv

Útoky na civilní obyvatelstvo jsou v případě konfliktu v Sýrii častým jevem, zejména ve velkých městech jako je Aleppo, Homs a Damašek.¹¹⁸ Prorežimní síly pro boj ve městech používají dělostřelecké a raketové systémy, při jejichž nasazení v městském boji dochází k velkým ztrátám mezi civilisty. Určité novum je nasazení barelových bomb¹¹⁹ shazovaných z vrtulníků syrské armády na povstalecké čtvrti.¹²⁰

Samotný režim ochrany civilních účastníků vnitrostátních konfliktů je zakotven v rámci Ženevské úmluvy o ochranně civilních osob za války z roku 1949 a dodatkového Protokolu II z roku 1977. Syrská arabská republika není smluvní stranou dodatkového Protokolu II.¹²¹ Podle zprávy Mezinárodního výboru červeného kříže z roku 1997 jsou ale pravidla vedení vnitrostátních konfliktů obsažená v tomto Protokolu II závazná i na základě mezinárodního obyčejového práva, tudíž jsou platná pro všechny státy bez ohledu na jeho ratifikaci.

Nejdůležitějším článkem Protokolu II je článek 13 „1. *Civilní obyvatelstvo a jednotlivé civilní osoby požívají všeobecné ochrany proti nebezpečím vznikajícím v důsledku vojenských operací. Aby tato ochrana byla účinná, musí se za všech okolností dodržovat následující pravidla. 2. Civilní obyvatelstvo jako takové, jakož i jednotlivé civilní osoby nesmějí být předmětem útoku. Násilné činy nebo hrozby násilím, jejichž hlavním cílem je terorizování civilního obyvatelstva, jsou zakázány. 3. Civilní osoby požívají ochrany poskytované tímto*

---

¹¹⁸ Míra destrukce obytných čtvrtí těchto měst dosazuje intenzity zničení Grozného v rámci Rusko – čečenské války. V podstatě neobyvatelné bloky budov, které hrozí zřícením. Je to dáno tím, že jednotlivé aglomerace jsou rozčleněny na několik teritorií ovládaných střídavě prorežimními jednotkami nebo jednotkami opozice.

¹¹⁹ Jedná se o barely od nafty nebo benzínu naplněné směsí výbušnin, nafty, kovových střepin, případně i skla. K iniciaci bomby slouží samotný náraz o zemský povrch z velké výšky. Nejedná se o přesnou zbraň z vojenského pohledu, slouží spíše k zastrašení civilního obyvatelstva a zlomení jeho odhodlání, jelikož při použití v hustě zabydlených čtvrtí měst má devastační účinky. První případy použití v syrském konfliktu byly zaznamenány až na konci roku 2012 s následným masivním využitím v dalším roce. Bylo to dáno nedostatkem klasické letecké munice.

¹²⁰ *What makes Syria's 'barrel bombs' so scary* [online]. washingtonpost.com, 24. prosince 2013 [cit. 2. listopadu 2015]. Dostupné na <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2013/12/24/what-makes-syrias-barrel-bombs-so-scary/>.

¹²¹ Dalšími státy, které neratifikovali Protokol II, jsou např. USA, Írán, Pákistán (ty ho podepsali, ale neratifikovali), Irák, Izrael (nepodepsali a neratifikovali).

článkem s výjimkou případu, kdy se přímo účastní nepřátelských akcí a po dobu těchto akcí.¹²² Civilní obyvatelstvo tedy nemůže být obecně jako celek i jako jednotlivci předmětem útoku. Garanci této ochrany pozbývá v případě zapojení se do nepřátelských akcí, ale pouze po dobu tohoto zapojení. K tomuto je potřeba upřesnění, že se nejedná pouze o okamžik samotné bojové akce, kdy dochází ke skutečnému střetu, ale je brán jako legitimní vojenský cíl i ten jednotlivec, popř. skupina, která se přepravuje na místo útoku, nebo toto místo již opouští. Tento výklad zastává Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii v případě Tadić v kontrastu s minulým rozhodnutím Meziamerické komise pro lidská práva¹²³, která se přiklonila k názoru, že jen osoby bezprostředně se účastníci boje jsou legitimním cílem.¹²⁴ V Protokolu II není řešen pojem civilního objektu, je tedy na základě mezinárodního obyčejového práva dán zákaz útoku na civilní objekty i v rámci vnitrostátního konfliktu. Tady můžeme pozorovat rozdíl vůči Článku 51 Protokolu I¹²⁵, kde je přesně vymezen zákaz represálií i útoku na nevojenské cíle. Druhým podstatným rozdílem je neuvedení přímého odkazu na obyčejové normy mezinárodního práva, které je obsaženo v Článku 51 odst. 1 Protokolu I.¹²⁶ Přesto je jasné, že tuto mezeru vyplňuje mezinárodní obyčej na základě Článku 51 odst. 4 a 5 Protokolu I, kde jsou dána pravidla pro zákaz nerozlišujícího útoku vůči civilnímu obyvatelstvu, popř. ty které ho mohou ohrozit.¹²⁷ Je

---

¹²² Sdělení MZV 168/1991 Sb.

¹²³ Případ *Abella v. Argentina*. Kloním se spíše k výkladu ICTY, v rámci vojenských akcí by bylo postavení stran v rámci střetu nevyvážené, jelikož příslušníci vládních vojsk by byli oproti opozičním jednotkám regulérním cílem neustále. Taky si nelze dobře představit, jakým způsobem by se ve vojenském střetu tyto pravidla měla dodržovat, když přeprava po bojišti tvoří jeden z nejdůležitějších aspektů současných konfliktů.

¹²⁴ FUCHS, Jiří. *Mezinárodní humanitární právo*. Praha: Ministerstvo obrany – agentura vojenských informací a služeb, 2007, str. 158 - 161.

¹²⁵ **Článek 51 Protokolu I (Ochrana civilního obyvatelstva)**

5. Mimo jiné je třeba považovat za nerozlišující tyto druhy útoků:

- a) útoky bombardováním bez ohledu na použité způsoby nebo prostředky, při nichž se považuje za jediný vojenský objekt řada zřetelně oddělených a rozlišitelných vojenských objektů umístěných ve městě, vesnici nebo jiné oblasti, ve které jsou soustředěny civilní osoby nebo objekty civilního rázu, a
- b) útoky, u nichž se dá očekávat, že mohou způsobit ztráty na životech civilních osob, jejich zranění, poškození objektů civilního rázu nebo kombinaci těchto případů, které by převyšovaly předpokládanou konkrétní a přímou vojenskou výhodu.

6. Útoky proti civilnímu obyvatelstvu nebo civilním osobám z důvodů represálií jsou zakázány.

¹²⁶ **Článek 51 Protokolu I (Ochrana civilního obyvatelstva)**

1. Civilní obyvatelstvo a jednotlivé civilní osoby požívají všeobecné ochrany proti nebezpečím vznikajícím v důsledku vojenských operací. Aby tato ochrana byla účinná, musí být za všech okolností dodržovány následující normy, které doplňují ostatní aplikovatelné normy mezinárodního práva.

¹²⁷ **Článek 51 Protokolu I (Ochrana civilního obyvatelstva)**

4. Nerozlišující útoky jsou zakázány. K nerozlišujícím útokům patří:

- a) útoky, které nejsou zaměřeny na konkrétní vojenské objekty;
- b) útoky, při nichž se používají bojové způsoby nebo prostředky, které nemohou být zaměřeny na konkrétní vojenské objekty, nebo
- c) útoky, při nichž se používají bojové způsoby nebo prostředky, jejichž účinky nemohou být omezeny, jak požaduje tento Protokol, takže v každém takovém případě zasahují vojenské objekty i civilní osoby nebo objekty civilního rázu bez rozdílu.

nasnadě, že tato opatření mají zabránit přímým útokům na civilní obyvatelstvo, popř. preventivně se vyvarovat jeho ohrožení a to jak ve smyslu např. zastavení útoku v případě, že hrozí nadměrné ohrožení civilistů, tak i preventivní opatření proti následkům útoku.¹²⁸ Samotné zakotvení preventivních opatření při útoku a proti útoku nejsou v rámci Protokolu II zpracována, byla sice obsažena v původním návrhu tohoto dokumentu, ale pro problémy při schvalování tohoto znění, byla z jeho ratifikovaného verze vypuštěna. Dodržování preventivní povinnosti ve vztahu k možným útokům můžeme hledat v nepříliš konkrétním článku 13 Protokolu II, ale dostali bychom se díky jeho obecnosti do značné nejistoty v otázce, jakou hloubku tyto preventivní opatření obsáhnout. Jak jsem již uvedl výše, v tomto případě nám opět pomůže Protokol I s články 57 a 58, které můžeme aplikovat na základě mezinárodního obyčeje.¹²⁹

---

¹²⁸ Zákaz umístění vojenských objektů do hustě zastavěných oblastí, kde není jejich možné ničení bez výrazného ohrožení civilního obyvatelstva.

¹²⁹ **Článek 57 Protokolu I (Preventivní opatření při útoku)**

1. Při vedení vojenských operací musí být věnována neustálá péče tomu, aby bylo ušetřeno civilní obyvatelstvo, civilní osoby a objekty civilního rázu.

2. Pokud jde o útoky, je třeba učinit tato preventivní opatření:

a) ti, kteří plánují útok nebo o něm rozhodují:

i) učiní vše možné, aby si ověřili, že cílem útoku nejsou civilní osoby, ani objekty civilního rázu, ani předměty zvláštní ochrany, ale že to jsou vojenské objekty ve smyslu odstavce 2 článku 52 a že není zakázáno v souladu s ustanoveními tohoto Protokolu na ně útočit;

ii) učiní veškerá možná preventivní opatření při volbě prostředků a způsobů útoků s cílem zabránit, a v každém případě maximálně omezit náhodné ztráty na životech civilních osob, na počtu zraněných civilních osob a poškození objektů civilního rázu;

iii) nezahájí útok, u něhož se dá předpokládat, že způsobí náhodné ztráty na životech civilních osob, zranění civilních osob, poškození objektů civilního rázu nebo kombinaci těchto případů, které by převyšovaly předpokládanou konkrétní a přímou vojenskou výhodu;

b) útok bude odvolán nebo přerušen, stane-li se zřejmým, že objekt není vojenským objektem nebo podléhá zvláštní ochraně nebo že by útok mohl způsobit náhodné ztráty na životech civilních osob, zranění civilních osob, poškození objektů civilního rázu nebo kombinaci těchto případů, které by převyšovaly předpokládanou konkrétní a přímou vojenskou výhodu;

c) je třeba vydat v náležitém časovém předstihu a působivými prostředky varování před útoky, které mohou postihnout civilní obyvatelstvo, ledaže to okolnosti nedovolí.

3. Je-li možnost volit mezi několika vojenskými objekty k dosažení stejné vojenské výhody, bude vybrán ten objekt, u něhož se dá očekávat, že útok na něj způsobí nejmenší ohrožení životů civilních osob a objektů civilního rázu.

4. Při vedení vojenských operací na moři nebo ve vzduchu učiní každá strana v konfliktu v souladu se svými právy a povinnostmi podle norem mezinárodního práva aplikovatelných v ozbrojených konfliktech veškerá rozumná preventivní opatření, aby se zabránilo ztrátám na životech civilního obyvatelstva a poškození objektů civilního rázu.

5. Žádné ustanovení tohoto článku nesmí být vykládáno tak, aby opravňovalo k útokům proti civilnímu obyvatelstvu, civilním osobám nebo objektům civilního rázu.

Článek 58 Protokolu I (Preventivní opatření proti následkům útoků)

Strany v konfliktu v maximální možné míře:

a) aniž by tím byl dotčen článek 49 Čtvrté úmluvy, učiní opatření, aby byly z blízkosti vojenských objektů přemístěny jednotlivé civilní osoby, civilní obyvatelstvo a objekty civilního rázu pod jejich kontrolou;

b) se vyvarují umísťování vojenských objektů do hustě obydlených oblastí nebo do jejich blízkosti;

Útoky na nemocnice a zdravotníky jsou v konfliktech zakázány, naopak mají být respektovány a chráněny. Navzdory tomu se režim Bašára Asada rozhodl z útoku na nemocnice, na zdravotníky a celkovou zdravotnickou infrastrukturu učinit zbraň, která má omezit odpor opozice.¹³⁰ Odmítnutí zdravotní péče, resp. neschopnost jejího poskytnutí z důvodu vědomého využívání vojenských kapacit režimu pro útoky cílené na nemocnice se stalo trvalou součástí syrského konfliktu.¹³¹ Respekt a ochrana zdravotnického personálu je zakotvena v článku 9 odst. 1 Protokolu II¹³² v kombinaci s článkem 11 odst. 1¹³³, kde je dán zákaz útoku na zdravotnické jednotky a jejich přepravní prostředky. Tento zákaz napadení platí jak ve vztahu vůči vojenským zdravotním službám, tak i civilním. Podmínkou je jejich označení symboly, dané k tomu mezinárodními smlouvami (červený kříž, červený půlměsíc) a jejich nezapojení do nepřátelských akcí. Samotné vymezení zdravotnické jednotky¹³⁴ a zdravotnického personálu v Protokolu II opět nenajdeme z důvodu zjednodušení, ale na základě mezinárodního obyčeje se tato právní mezera vyplňuje zákazem útoků na zdravotnický personál a na objekty, které mu slouží, jestliže je označen rozlišujícími znaky dle ženevských úmluv.¹³⁵

Jak vládní tak i opoziční jednotky¹³⁶ se dopouští na území, které kontrolují masivního porušování lidských práv. Jedná se zejména o systematické násilí na civilistech a vyhánění civilistů z jejich obydli ve spojení s nuceným přesídlováním. Nucené přesídlování obyvatelstva na základě náboženského vyznání je nepřijatelné v kontextu moderního

---

c) učiní ostatní nutná preventivní opatření k ochraně civilního obyvatelstva, jednotlivých civilních osob a objektů civilního rázu pod jejich kontrolou před nebezpečím vznikajícím z vojenských operací.

¹³⁰ *Syria attacks hospitals, denies healthcare as 'weapon of war': U.N.* [online]. reuters.com, 13. září 2013 [cit. 2. listopadu 2015]. Dostupné na <http://www.reuters.com/article/2013/09/13/us-syria-crisis-health-idUSBRE98C0NG20130913>.

¹³¹ Dochází k cílenému bombardování jak statických nemocni, tak i polních zařízení. V případě městských bojů se vyskytly případy útoků odstřelovačů na záchranáře, popř. zraněné, kteří se snažili dostat bezprostředně do areálu lékařských zařízení.

¹³² **Článek 9 Protokolu II (Ochrana zdravotnického a duchovního personálu)**

1. Zdravotnický a duchovní personál bude respektován a chráněn a při výkonu jeho povinností mu bude poskytnuta veškerá možná pomoc. Nemůže být nucen, aby plnil úkoly, které jsou neslučitelné s jeho humanitárním posláním.

¹³³ **Článek 11 Protokolu II (Ochrana zdravotnických jednotek a zdravotnických přepravních prostředků)**

1. Zdravotnické jednotky a zdravotnické přepravní prostředky budou vždy respektovány a chráněny a nestanou se předmětem útoku.

¹³⁴ Pod pojem zdravotnická jednotka patří nemocnice, laboratoře, ambulance, stanoviště první pomoci, atd.

¹³⁵ FUCHS, Jiří. *Mezinárodní humanitární právo*. Praha: Ministerstvo obrany – agentura vojenských informací a služeb, 2007, str. 161 - 162.

¹³⁶ Opoziční jednotky jsou vázány standardem společného článku 3 Ženevských úmluv, jež platí pro všechny strany vnitrostátního konfliktu. Se sbližováním právních úprav vnitrostátního a mezinárodního střetu (odvolací senát ICTY) se dochází k aplikaci obyčejových norem ozbrojeného konfliktu i na vnitrostátní konflikty. Rozhodující je kritérium humanity, zejména ve vztahu k ochraně civilního obyvatelstva.

mezinárodního práva.¹³⁷ Zákaz nuceného přesídlování je dán článkem 17 Protokolu II¹³⁸, kde je zakotven jasný zákaz nuceného přesídlování v rámci vnitrostátních konfliktů, výjimkou je dodržení bezpečnosti těchto osob z důvodu vojenské nezbytnosti. Tímto není žádným způsobem omezeno právo obyvatelstva se volně pohybovat na území státu. Původní návrh Protokolu II článku 17 odst. 2 mluvil o státním území. Toto bylo změněno na „vlastní území“, což je termín použitelný i ve vztahu k území ovládaném v případě Sýrie opozičními skupinami.¹³⁹

V případě konfliktu v Sýrii jsou výše zmíněné základní ustanovení Protokolu II hrubě porušovány jak bombardováním civilních oblastí barelovými bombami, tak jiným konvenčnějšími způsoby bombardování, jež míří do hustě obydlených čtvrtí velkých měst.¹⁴⁰ Zejména odsouzeníhodné jsou úmyslně vedené útoky na nemocniční zařízení. Tento příklad porušení mezinárodního práva kvalifikuje Římský statut Mezinárodního trestního soudu za válečný zločin, jak ve vztahu k útokům na civilní osoby, článek 8 odst. 2 písm. e (I) „úmyslné vedení útoků proti civilnímu obyvatelstvu jako takovému nebo proti jednotlivým civilním osobám, které se přímo neúčastní nepřátelské akce;“ tak i se zákazem útoků na zdravotní infrastrukturu označenou rozlišovacími symboly dle Ženevských úmluv, článek 8 odst. 2 písm. e (II) „úmyslné vedení útoků budovám, materiálu, zdravotnickým jednotkám a transportu a personálu označenému rozlišovacími znaky Ženevských úmluv v souladu s mezinárodním právem;“. Válečným zločinem je i nucené přesídlování / vysídlení, článek 8 odst. 2 písm. e (VIII) „nařízení vysídlení civilního obyvatelstva z důvodu souvisejících s konfliktem, pokud to není nutné z důvodu bezpečnosti dotčených civilních osob nebo z naléhavých vojenských důvodů;“. ¹⁴¹

---

¹³⁷ Je to dáno náboženským rozdělením stran, kdy alavité, jako součást menšinové šíitské větve bojují proti většinovým sunnitům. Velké menšiny křesťanů koncertované dříve ve velkých městech jsou v drtivé většině na útěku, situace se podobá druhé válce v Iráku, kdy rapidně klesl počet křesťanů v této zemi na 10% předválečného stavu. Díky stále probíhajícímu konfliktu není možné zjistit rozsah změny v Sýrii, ale je velmi pravděpodobné, že svým rozsahem tato změna ve skladbě obyvatelstva bude ještě znatelnější jako v Iráku.

¹³⁸ **Článek 17 Protokolu II (Zákaz nuceného přemíst'ování civilních osob)**

1. Z důvodů vztahujících se k danému konfliktu nesmí být nařizováno přemíst'ování civilního obyvatelstva, pokud to nevyžaduje bezpečnost příslušných civilních osob nebo nevyhnutelné vojenské důvody. Jestliže bude nutno takové přemístění provést, budou učiněna všechna opatření, aby civilní obyvatelstvo mohlo být přijato na určeném místě za uspokojujících podmínek, pokud jde o ubytování, hygienu, zdraví, bezpečí a výživu.

2. Civilní osoby nebudou nuceny opouštět své vlastní území z důvodů vztahujících se ke konfliktu.

¹³⁹ BÍLKOVÁ, Veronika. *Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu*. Praha: Eva Rozkotlová – IFEC, 2007, str. 125-130.

¹⁴⁰ Tamtéž

¹⁴¹ *Římský statut mezinárodního trestního soudu* [online]. osn.cz, [cit. 3. listopadu 2015]. Dostupné na <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/04/Rimsky-statut.pdf>.

Porušování lidských práv v rámci syrského konfliktu je na denním pořádku a dále slouží k prohlubování páchaného násilí, jak v letech 2011-2013, tak i ve vztahu k dnešnímu průběhu konfliktu.

2.4 Metody občanské války – zacházení se zajatci

Během vnitrostátního konfliktu právo ozbrojených konfliktů nepřiznává povstalcům status kombatanta. Tak i vláda země, na jejímž území konflikt probíhá, nemá povinnost přiznat povstalcům status válečného zajatce. Opoziční skupiny se svými bojovníky jsou stále pod jurisdikcí vnitrostátního práva a to i ve spojitosti s jeho porušováním. Žádná ze stran konfliktu nemá absolutní volnost ve vztahu s nakládáním s osobami druhé strany, které se dostanou do její moci. Konflikt v Sýrii je poznamenán velmi krutým zacházením s bojovníky druhé strany, a to jak ze strany vládních vojsk, tak i ze strany opozičních skupin.¹⁴²

Základ ochrany zajatců v průběhu vnitrostátního konfliktu je postaven na společném článku 3 Ženevských úmluv z roku 1949, inspirovaný úpravou mezinárodních konfliktů. V odstavci 1 je obsažen požadavek minimálního standardu v každém vnitrostátním konfliktu, který má svým dodržováním na základě respektu k lidskému životu, bez ohledu na rasu, vyznání, pohlaví nebo jiný rozlišující atribut zajistit ochranu obětí daného konfliktu.¹⁴³ Tento minimální standard byl Mezinárodním soudním dvorem¹⁴⁴ označen jako obyčejový pramen mezinárodního práva vnitrostátního ozbrojeného konfliktu s aplikovatelností ve všech typech tohoto konfliktu. Zejména důležité jsou písm. a) a d) tohoto odstavce, kdy zákaz vražd, mučení, krutého zacházení a vykonání poprav bez náležitě ustanoveného soudu je v ostrém rozporu s tím, jak jednájí všechny strany syrského konfliktu. Základní záruky dané

---

¹⁴² *World Report 2013: Syria* [online]. hrw.org, [cit. 5. listopadu 2015]. Dostupné na <https://www.hrw.org/world-report/2013/country-chapters/syria>.

¹⁴³ V případě ozbrojeného konfliktu, který nemá mezinárodní ráz a který vznikne na území některé z Vysokých smluvních stran, bude každá ze stran v konfliktu zavázána řídit se při nejmenším těmito ustanoveními:

1. S osobami, které se přímo neúčastní nepřátelství, včetně příslušníků ozbrojených sil, kteří složili zbraň, a osob, které byly vyřazeny z boje nemocí, zraněním, zadržením nebo jakoukoli jinou příčinou, bude se za všech okolností zacházet lidsky, bez jakéhokoli nepřívětivého rozlišování založeného na rase, barvě, náboženství či víře, pohlaví, rodu či majetku nebo na jakémkoli jiném obdobném znaku.

Proto jsou a zůstávají zakázány v každé době a na každém místě, pokud jde o osoby nahoře zmíněné:

a) útoky na život a zdraví, zejména vražda ve všech formách, zmrzačení, kruté nakládání, trýznění a mučení,
b) braní rukojmí,
c) útoky proti osobní důstojnosti, zejména ponižující a pokořující zacházení,
d) odsouzení a vykonání poprav bez předchozího rozsudku vynesenoho řádně ustaveným soudem, poskytujícím soudní záruky uznané civilisovanými národy za nezbytné.

¹⁴⁴ *CONCERNING MILITARY AND PARAMILITARY ACTIVITIES IN AND AGAINST NICARAGUA (NICARAGUA v. UNITED STATES OF AMERICA)* [online]. icty.org, 9. duben 1984 [cit. 17. července 2016]. Dostupné na <http://www.icj-cij.org/docket/files/70/9615.pdf>.

v Protokolu II článek 4 rozvíjejí tato ustanovení Ženevských úmluv. Samotné vymezení se vztahuje na okruh osob, které se se přímo neúčastní bojových akcí, nebo se přestaly účastnit bez ohledu z jakého důvodu (zajetí můžeme včlenit pod toto vymezení). Je zde obsažen požadavek humánního zacházení a zákaz použití rozkazu, že nikdo nezůstane naživu v odst. 1 tohoto článku.¹⁴⁵ Odst. 2 rozšiřuje pravidla ochrany daná článkem 3 Ženevských úmluv, zejména ve vztahu k ochraně civilistů, kdy vůči osobám bojujícím je možné vztáhnout písm. a tohoto odstavce „*ohrožování života, zdravotního a fyzického nebo duševního stavu osob, zvláště vražda, jakož i kruté zacházení jako mučení, mrzačení nebo jakákoliv forma tělesných trestů*“.¹⁴⁶ Při ochraně zraněných a nemocných zajatců druhé strany by měli i tito zajatci být podle článku 7 Protokolu II sebráni stranou, která k tomu má možnosti (v okamžiku kdy je to možné, po skončení boje – článek 8 Protokolu II) a ošetřeni. Toto ošetření musí být v rozsahu, které jejich stav vyžaduje a při rozlišování všech raněných je možné kritérium jedině zdravotní. Při samotné internaci zajatců je dán standard této ochrany na základě článku 5 Protokolu II, kdy toto ustanovení vyplňuje právní mezeru danou společným článkem 3 Ženevských úmluv, který se podmínkami internaci v rámci vnitrostátního konfliktu nezabývá. Nejedná se o podmínky pouze pro příslušníky ozbrojených skupin, ale i civilní obyvatelstvo zadržené z důvodu podpory druhé strany, nebo z důvodu porušení vnitrostátního práva ve vztahu k ozbrojenému konfliktu. Je to rozšíření pravidel článku 4, který je dále rozvíjen. Ochrana dle článku 5 je rozdělena do dvou kategorií, kdy podle odst. 1¹⁴⁷ je nutné pravidla dodržovat za všech okolností, a dle odst. 2¹⁴⁸ jen v rámci svých možností. Důležité je zajištění podmínek internace dle odst. 1 písm. b ve smyslu zajištění životních potřeb na stejné úrovni, jež dosahují životní podmínky místního civilního obyvatelstva.¹⁴⁹ Možnost trestání v rámci vnitrostátního konfliktu s ohledem na spravedlivý proces je dána článkem 6 Protokolu II. Hlavní zásadou je spravedlivé posouzení případu nezávislým a nestranným soudem.¹⁵⁰

Zacházení se zajatci během syrského konfliktu porušuje většinu výše zmíněných článků. Tím dle článků 8 odst. 2 písm. c (I) „*útoky na život a zdraví, zejména vražda ve všech*

---

¹⁴⁵ Tento zákaz byl dán již v Řádu války pozemní. Římský statut Mezinárodního soudního dvora kvalifikuje takové prohlášení jako válečný zločin ve smyslu článku 8 odst. 2 písm. b (XII). Zákaz je také brán jako mezinárodní obyčej, ve smyslu zákazu vydání takového rozkazu, hrozby protivníkovy a vedení bojových operací s reálnou aplikací tohoto zakázaného způsobu boje.

¹⁴⁶ Dodatkový protokol II

¹⁴⁷ Článek 5 Protokolu II (Osoby, jejichž svoboda byla omezena)

¹⁴⁸ Článek 5 Protokolu II odst. 2

¹⁴⁹ FUCHS, Jiří. *Mezinárodní humanitární právo*. Praha: Ministerstvo obrany – agentura vojenských informací a služeb, 2007, str. 168 - 173.

¹⁵⁰ Článek 6 Protokolu II (Trestní stíhání)

formách, zmrzačení, kruté nakládání, trýznění a mučení,“ a (IV) „*odsouzení a vykonání poprav bez předchozího rozsudku vynesenoho řádně ustaveným soudem, poskytujícím soudní záruky uznané civilisovanými národy za nezbytné*“, kdy tyto činy spáchané proti osobám, které složili zbraně a již se aktivně neúčastní bojových akcí, ať už z důvodu zranění, zajetí nebo nemoci, zakládají možnost stíhání dle Římského statutu Mezinárodního trestního soudu za válečné zločiny.¹⁵¹ Prohlášení, že nikdo nebude ušetřen je také válečným zločinem dle článku 8 odst. 2 písm. e (X). Článek 8 odst. 2 písm. e (XI) zakotvuje pravidla, která je potřeba respektovat pro jednání s osobami, které upadnou do moci nepřátelské strany ve vztahu k jejich zdraví se zákazem mrzačení, lékařských a vědeckých pokusů, které mohou způsobit smrt nebo jiné vážné ohrožení těchto osob.¹⁵² Zajatci jsou běžně popravováni, mučeni a podmínky v rámci internace osob jak podílejících se na bojových akcích, tak i přímo civilistů podezřelých často jen ze sympatií druhé straně, jsou úděsné.¹⁵³

---

¹⁵¹ Jurisdikce tohoto soudu je ovládána zásadou komplementarity vůči národním soudům. Rozhoduje tedy v případech, kdy příslušný národní soud nemůže, nebo nechce daný případ řešit. Výjimkou z tohoto je, když o zahájení stíhání požádá přímo RB OSN (Kapitola VII Charty OSN), v tom případě není principem komplementarity soud omezen. Stejný princip platí pro personalitu a teritorialitu jurisdikce, jestliže podnět ke stíhání dá RB OSN, není toto stíhání omezeno pouze na státy a občany států, jež Římský statut ratifikovaly (Sýrie Římský statut neratifikovala). V případě syrského konfliktu byl pokus postavit před soud vrcholné představitele syrského režimu vetován Ruskem, jako stálým členem RB OSN. Díky uniklým dokumentům byl rozsah důkazního materiálu a jeho interpretace (podle bývalých soudů ICTR) nejpádňjším dokladem o páčení válečných zločinů od Norimberského procesu.

¹⁵² ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2002, str. 143

¹⁵³ *Syria: Visit Reveals Torture Chambers*[online]. hrw.org, 17. května [cit. 6. listopadu 2015]. Dostupné na <https://www.hrw.org/news/2013/05/17/syria-visit-reveals-torture-chambers>.

3 Závěr

Předmětem uvedené diplomové práce byl konflikt v Sýrii v letech 2011-2013 z mezinárodněprávního pohledu. Cílem bylo přiblížit a analyzovat tento konflikt z pohledu mezinárodního práva. V první části byly nastíněny jednotlivé události, které výrazným způsobem ovlivnily průběh syrského konfliktu, ať už ve vztahu k mezinárodnímu dění, tak i zprostředkovaně k dění na samotném syrském území na základě reakcí zainteresovaných států. Patrně nejdůležitějším okamžikem z pohledu mezinárodní závažnosti bylo prokázané použití chemických zbraní na syrském území proti opozičním skupinám v oblasti Ghútá. V tomto okamžiku celý konflikt hrozil přerůst z vnitrostátního konfliktu k zahraniční intervenci. Díky mezinárodnímu jednání a závazku Asadovského režimu zbavit se svého chemického arsenálu nakonec k přímé konfrontaci nedošlo. Sýrie svým přistoupením k Úmluvě o zákazu vývoje, výroby, skladování a použití chemických zbraní a jejich zničení ve spojení s velmi rychlým odevzdáním chemického materiálu odvrátila tuto hrozbu střetu, který by pravděpodobně znamenal pád celého režimu. Zásahy Izraele interpretované jako prosazování zbrojního embarga na cizím státním území jsou značně diskutabilní. V situaci, kdy je teroristická organizace přímo podporována konkrétním státem, je tento způsob řešení v blízkovýchodní oblasti často jediný efektivní. Prosazení pravidel mezinárodního práva je zvláště v této oblasti úzce spojeno s ochotou velmocí se v takovém případě angažovat a snažit se ho prosadit. V tomto duchu bylo řešeno sestřelení tureckého letounu syrskou armádou.

Další část diplomové práce se zabývala samotnou praxí dodržování práva ve válce v rámci syrského konfliktu. Je zde konstatováno, že tento vnitrostátní střet i přes zásahy a často velmi jasnou podporu jiných států zůstává vnitrostátním střetem mezi několika skupinami. Nemůžeme použít pouze dělení na vládní a opoziční síly z důvodu velké roztržitosti oponentů režimu a jejich vzájemné boje. Díky charakteristice tohoto střetu i na linii nábožensko - etnické, dochází k mnoha zvěrstvům, které nejsou nepodobny případům, které řešil ICTY po balkánských válkách v 90. letech minulého století. Jedná se o pošlapávání základních zásad mezinárodního práva určených k ochraně všech obětí ozbrojeného střetu během vnitrostátního konfliktu. Otázkou je, jestli vůbec a v jakém rozsahu budou válečné zločiny z průběhu syrského konfliktu řešeny před nestranným mezinárodním soudem. Oproti

balkánským válkám, kdy byly postaveni před soud vedoucí představitelé různých stran, je syrský konflikt výrazně anonymizovaný bez jasných lídrů, krom vládní strany.

Syrský konflikt dále probíhá a jeho konec je v nedohlednu. Jeho vliv na mezinárodní dění se zejména ve spojitosti s uprchlickou krizí a růstem teroristických aktivit na našem kontinentu, výrazně dotýká i prostoru EU. V současné době je situace výrazně jiná než v popisovaném období 2011 – 2013. Úplným závěrem je možno říci, že mezinárodní právo je v rámci tohoto konfliktu výrazně upozaděno a platí právo silnějšího na všech frontách. V oblasti se střetly zájmy jak regionálních tak i světových mocností, které si udělaly ze Sýrie a sousedního Iráku testovací polygon svých zbraní. Je tedy otázkou, jestli po ukončení konfliktu dojde k potrestání zločinů tohoto střetu před Mezinárodním trestním soudem¹⁵⁴ s následným rozvojem mezinárodního práva, tak jak jsme mohli sledovat v rámci ICTY.

---

¹⁵⁴ Nutnost spuštění mechanismu rezolucí RB OSN z důvodu chybějící syrské ratifikace.

4 Seznam použitých zdrojů

Monografie:

BÍLKOVÁ, Veronika. *Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu*. Praha: IFEC, 2007. 333 s. ISBN 978-80-85889-82-6.

ONDŘEJ, Jan. *Odzbrojení, prostředek zajištění mezinárodní bezpečnosti*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. 352 s. ISBN: 978-80-7380-129-8.

FUCHS, Jiří. *Mezinárodní humanitární právo*. Praha: Ministerstvo obrany – agentura vojenských informací a služeb, 2007. 230 s. ISBN 978-80-7278-424-0

ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2002. 311 s. ISBN: 80-246-0305-5

Internetové články:

Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons [online]. icj-cij.org, [cit. 7. října 2015]. Dostupné na <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=4&k=e1&p3=4&case=95>

Kerry: Chemický útok má 1429 obětí a útočil syrský režim [online]. natoaktual.cz, 30. srpna 2013 [cit. 14. Října 2015]. Dostupné na http://www.natoaktual.cz/usa-zverejnily-dukazy-o-chemickem-utoku-v-syrii-fty-/na_zpravy.aspx?c=A130830_221616_na_zpravy_m00.

Inspektoři potvrdili použití chemických látek v Sýrii, Británie připravuje rezoluci [online]. natoaktual.cz, 28. srpna 2013 [cit. 15. října 2015]. Dostupné na http://www.natoaktual.cz/osn-hleda-stopu-chemicky-latek-doq-/na_zpravy.aspx?c=A130828_134046_na_zpravy_m00

U.S. Military Ship Readied for Mission to Destroy Syria's Chemical Weapons [online]. nytimes.com, 6. ledna 2014 [cit. 10. února 2016]. Dostupné na http://www.nytimes.com/2014/01/03/us/us-military-ship-readied-for-mission-to-destroy-syrias-chemical-weapons.html?smid=pl-share&_r=0

Turkish F-4 warplane 'shot down' near Syrian border [online]. bbc.com, 22. června 2012 [cit. 21. července 2015]. Dostupné na <http://www.bbc.com/news/world-europe-18554246>.

DAVID, Blair, BARNEY, Henderson. *Syria shoots down Turkish fighter jet* [online]. telegraph.co.uk, 22. června 2012 [cit. 21. července 2015]. Dostupné na <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/9349777/Syria-shoots-down-Turkish-fighter-jet.html>

Assad regrets Syrian forces shooting down Turkish fighter plane [online]. theguardian.com, 3. července 2012 [cit. 21. července 2015]. Dostupné na <http://www.theguardian.com/world/2012/jul/03/assad-regrets-syria-downing-turkish-plane>.

NATO varovalo Sýrii, sestřelení turecké stíhačky se nesmí opakovat [online]. natoaktual.cz, 26. června 2012 [cit. 22. července 2015]. Dostupné na http://www.natoaktual.cz/nato-varuje-syrii-0m4-/na_zpravy.aspx?c=A120613_072046_na_zpravy_m00

NATO support to Turkey : Background and timeline [online]. nato.int, 19. února 2013 [cit. 22. července 2015]. Dostupné na http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_92555.htm?

Turecko sestřelilo na hranicích syrský bojový letoun [online]. natoaktual.cz, 24. března 2014 [cit. 22. července 2015]. Dostupné na http://www.natoaktual.cz/turecko-sestrelilo-syrskou-stihacku-dw7-/na_zpravy.aspx?c=A140324_154807_na_zpravy_m00.

Israeli defense minister suggests role in Syria airstrik [online]. cnn.com, 4. února 2013 [cit. 20. října 2015]. Dostupné na <http://edition.cnn.com/2013/02/03/world/meast/israel-syria-strike>.

EVANS Dominic, HOLMES Oliver. *Israel strikes Syria, says targeting Hezbollah arms* [online]. reuters.com, 5. května 2013 [cit. 25. října 2015]. Dostupné na <http://www.reuters.com/article/2013/05/05/us-syria-crisis-blasts-idUSBRE94400020130505>

Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory [online]. icj-cij.org, [cit. 13. srpna 2015]. Dostupné na <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=4&case=131&p3=4>.

ConflictBarometer2013 [online]. hiik.de, 15. února 2014 [cit. 17. září 2015]. Dostupné na http://hiik.de/de/downloads/data/downloads_2013/ConflictBarometer2013.pdf.

UCDP/PRIO Armed Conflict Dataset v.4- 2013, 1946 – 2012 [online]. pcr.uu.se, 22. června 2015 [cit. 17. září 2015]. Dostupné na http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/datasets/ucdp_prio_armed_conflict_dataset/

What makes Syria's 'barrel bombs' so scary [online]. washingtonpost.com, 24. prosince 2013 [cit. 2. listopadu 2015]. Dostupné na <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2013/12/24/what-makes-syrias-barrel-bombs-so-scary/>

Syria attacks hospitals, denies healthcare as 'weapon of war': U.N. [online]. reuters.com, 13. září 2013 [cit. 2. listopadu 2015]. Dostupné na <http://www.reuters.com/article/2013/09/13/us-syria-crisis-health-idUSBRE98C0NG20130913>

World Report 2013: Syria [online]. hrw.org, [cit. 5. listopadu 2015]. Dostupné na <https://www.hrw.org/world-report/2013/country-chapters/syria>.

Syria: Visit Reveals Torture Chambers [online]. hrw.org, 17. května [cit. 6. listopadu 2015]. Dostupné na <https://www.hrw.org/news/2013/05/17/syria-visit-reveals-torture-chambers>.

Dokumenty:

Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations

United Nations Mission to Investigate Allegations of the Use of Chemical Weapons in the Syrian Arab Republic Report on the Alleged Use of Chemical Weapons in the Ghouta Area of Damascus on 21 August 2013

Resolution 2118 (2013)

Resolution 1970 (2011)

Resolution 1973 (2011)

Resolution 1701 (2006)

Instructions for the Government of Armies of the United States in the Field (Lieber Code). 24 April 1863. Art 150

Judikatura:

Prosecutor v. Dusko Tadic

Concerning military and paramilitary activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)

Case concerning Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America)

Právní předpisy a mezinárodní smlouvy:

Charta OSN

Severoatlantická smlouva

Římský statut Mezinárodního trestního soudu

IV. Haagská úmluva o zákonech a obyčejích války pozemní

Řád války pozemní

Soubor Ženevských úmluv z roku 1949 i s dodatkovými protokoly

Briand-Kelloggův pakt

Statut mezinárodního soudního dvora

Úmluva o zákazu vývoje, výroby, skladování a použití chemických zbraní a jejich zničení

Úmluva Organizace Spojených národů o mořském právu

Abstrakt

Diplomová práce se věnuje tématu konfliktu v Sýrii v letech 2011-2013 z mezinárodněprávního pohledu. Tento konflikt byl, jak ve zkoumaném období, tak i v dnešní době, hlavním hybatelem mezinárodního dění. S tím jsou spojeny instituty mezinárodního práva, které se na tento konflikt vztahují. První část se věnuje pojmu *ius ad bellum* (právo na válku), kdy jsou řešeny převážně otázky reálné angažovanosti okolních států během syrského konfliktu, případně možnosti těchto zásahů. Součástí této kapitoly je i problematika syrského chemického arsenálu a jeho následná likvidace. Další část se zabývá pojmem *ius in bello* (právo ve válce) s přeměnou tohoto institutu během 20. století na pozadí moderních ozbrojených střetů s možností trestání porušení mezinárodních pravidel platných pro právo ve válce v rámci vnitrostátního konfliktu. Závěr komplexně shrnuje předchozí obsah dané práce. Jelikož se jedná o velmi živě se vyvíjející konflikt, jakékoliv předpovědi z hlediska mezinárodního práva, tak i samotného geopolitického vývoje by byly čirou spekulací. Je možné jen popsat veřejně známé skutečnosti o průběhu konfliktu v daném časovém rámci v komparaci s mezinárodními smlouvami a dalšími prameny, které se na daný konflikt vztahují.

Abstract

The thesis is dedicated to the Syrian conflict in 2011-2013 from the perspective of international law. This conflict was, and still is, the main subject of international affairs. International law institutions are indeed inseparable from the issue. The first part of the thesis focuses on the concept of *jus ad bellum* (right to war) and deals with the matter of the engagement, and possible engagement, of neighbouring states in the Syrian conflict. One section of the chapter is dedicated to the issue of Syrian chemical arsenal and its subsequent disposal. The next part of the thesis focuses on the concept *jus in bello* (law of war) and its transformation in the 20th century in the modern armed conflict background with the possibility of sentence for the violation of international regulations, which are applicable for the law of war in pursuance of intrastate conflict. The conclusion summarizes the content of the thesis in its complexity. Since the conflict is developing very dynamically, any predictions from the point of view of either the international law or geopolitical development would be solely speculation. It is only possible to describe publicly known facts of the conflict progress

in the given time frame in comparison with the international treaties and other sources, which are related to the conflict.

Klíčová slova

Syrský konflikt, vnitrostátní konflikt, ius ad bellum, ius in bello, chemické zbraně, Mezinárodní trestní soud, ICTY, humanitární intervence, Haagské právo, Ženevské právo, váleční zajatci

Keywords

The Syrian conflict, national conflict, jus ad bellum, jus in bello, chemical weapons, the ICC, the ICTY, humanitarian intervention, Hague Law, Geneva law, prisoners of war